

ΟΙ ΔΡΟΜΟΙ ΤΟΥ ΝΕΡΟΥ

ΣΕ ΕΛΛΑΔΑ &

ΑΙΓΥΠΤΟ

Φωτ.: Επίσκεψη στο Μουσείο Φυσικής Ιστορίας της Μονής Αγάθωνος(Φθιώτιδα)

Περιβαλλοντική Ομάδα Εν. Λυκ. Αυλωναρίου

Σχολ. Έτος 2005-06

Τάξη Α΄ Λυκείου

Κεφάλαιο 1^ο

Η Αρχαία Αίγυπτος

Με τον γενικό όρο **αρχαία Αίγυπτος** οι ιστορικοί αναφέρονται στην ιστορία, την τέχνη, τα ήθη και τα έθιμα και γενικότερα τον πολιτισμό που ανέπτυξαν οι λαοί που κατοίκησαν στην περιοχή της σημερινής Αιγύπτου από την Προδυναστική περίοδο 4η χιλιετία Π.Κ.Ε. έως την Πτολεμαϊκή δυναστεία 305 Π.Κ.Ε. - 30 Π.Κ.Ε.

Χάρτης της αρχαίας Αιγύπτου

Μορφολογία

Η χώρα χωρίζεται σε δυο τμήματα, στην Άνω Αίγυπτο στο νότο και την Κάτω Αίγυπτο στο βορρά, στο δέλτα του Νείλου. Από την έκταση των 1.000.000 τετραγωνικών χιλιομέτρων της Αιγύπτου, μόνο τα 40.000 τετ. χλμ. είναι γόνιμη γη και κατοικείται. Όλος ο υπόλοιπος τόπος είναι έρημος με μεγάλες οάσεις, όπως η Φαγιούμ και η Σίβα. Πρωτεύουσα το Κάιρο.

Μια στενόμακρη λουρίδα γης, ξερή, στεγνή και αμμουδερή, η Αίγυπτος είναι μια παράξενη χώρα, όπου δε βρέχει σχεδόν ποτέ. Στα δεξιά, αριστερά και στα νότια την κλείνουν βράχοι από γρανίτη, ενώ ανατολικά και δυτικά υπάρχει η απέραντη έρημος, η λιβυκή και η αραβική, που θα την είχε καταβροχθίσει, αν στη γη αυτή δεν ορμούσε από τα βάθη της Αφρικής σαν θείο δώρο ο Νείλος, ο πατέρας των ποταμών. Θρεμμένος από τις λίμνες και τις βροχές του σκοτεινού και υγρού Σουδάν, ο ευλογημένος ποταμός φουσκώνει, πηδάει όλες τις όχθες, πλημμυρίζει την άμμο καταπίνει την έρημο ξερνάει λάσπη, την καρποφόρα λάσπη του Ιουλίου, κάθε χρόνο από χιλιετίες και, όταν γυρίζει αργά στην κοίτη του, έχει καταπιεί όχι μόνο την έρημο, αλλά και την ξηρασία της γης και το στέγνωμα της άμμου. Στην έξοδό του προς τη Μεσόγειο, το ποτάμι διακλαδίζεται σαν βεντάλια, σχηματίζοντας το δέλτα.

Κλίμα

Το κλίμα της Αιγύπτου διαφέρει κατά περιοχές. Στο νότιο τμήμα της, στην Άνω Αίγυπτο, το κλίμα είναι τροπικό και η θερμοκρασία, όταν πνέουν οι θερμοί άνεμοι "σιμούν", ανεβαίνει σε τρομερά ύψη. Αντίθετα στη Μέση και την Κάτω Αίγυπτο το κλίμα είναι μάλλον εύκρατο με σημαντικές εναλλαγές της θερμοκρασίας.

Εθνογραφία

Φελάχοι ονομάζονται οι Αιγύπτιοι που μένουν στα χωριά και ασχολούνται με τη γεωργία.

Από τα αρχαιότατα χρόνια μέχρι σήμερα ο αιγυπτιακός λαός κατοικεί στις όχθες του Νείλου και μένει αναλλοίωτος. Ο φελάχος, ο Αιγύπτιος γεωργός μοιάζει καταπληκτικά στη μορφή με τους προαιώνιους προγόνους του που βρίσκονται ζωγραφισμένοι στις πολύτιμες αρχαίες τοιχογραφίες. Όσοι Αιγύπτιοι ζουν στις πόλεις είναι σχεδόν όλοι χριστιανοί κόπτες. Ένα μεγάλο μέρος του πληθυσμού της χώρας είναι Άραβες, Βεδουίνοι που είναι νομάδες της ερήμου. Υπάρχουν και αρκετοί Ευρωπαίοι, μεταξύ των οποίων και πολλοί Έλληνες.

Γεωγραφία

Από γεωγραφικής άποψης το μεγαλύτερο τμήμα της αρχαίας Αιγύπτου καταλάμβανε τμήμα της Βόρειας Αφρικής αν και η χερσόνησος του Σινά βρίσκεται στη νοτιοδυτική Ασία. Είχε τις ίδιες ακτογραμμές στην Ερυθρά θάλασσα και τη Μεσόγειο με τη Λιβύη προς δυσμάς το σημερινό Σουδάν νότια και την Παλαιστίνη ανατολικά. Ουσιαστικά σε εκείνη την εποχή διαιρείτο σε δύο βασιλεία γνωστά ως Άνω (βόρεια) και Κάτω (νότια) Αίγυπτος.

Στην πραγματικότητα, τούτος ο γεωγραφικός προσδιορισμός ακολουθούσε τον άξονα του Νείλου ποταμού. Ο Νείλος, γύρω από τον οποίο συναθροίζοταν και συνεχίζει να συναθροίζεται το μεγαλύτερο τμήμα του πληθυσμού υπήρξε ζωοδότρια πηγή του Αιγυπτιακού πολιτισμού ήδη από την εποχή του Λίθου και τον πολιτισμό Νακάντα. Τα δύο βασιλεία ενωμένα σχημάτιζαν ότι αποκαλούσε ο Ηρόδοτος μαύρη γη (Ηρόδοτου, Β,12). Το όνομα μαύρη γη (*kmt*) ή Κεμέτ προέκυψε πιθανώς εξαιτίας των σκοτεινόχρωμων αποθέσεων από τις πλημμύρες του Νείλου.

Φωτ.: Άποψη του πλωτού Νείλου με τις παραδοσιακές βάρκες (φελούκες)

Η Λιβυκή Έρημος είναι ένας καυτός φούρνος που το καλοκαίρι εξουθενώνει κάθε μορφή ζωής. Η υγρασία μπορεί να κατέβει κάτω από το 20% και να μη ρίξει για ολόκληρους αιώνες ούτε μια σταγόνα νερό. Ωστόσο οι θρύλοι και οι τοπικές παραδόσεις αναφέρουν ότι υπήρχε κάποτε ένα τοπίο εύφορο με "πόλεις άσπρες σαν περιστέρια". Σήμερα μια ερευνητική αποστολή με επικεφαλής το Γερμανό αρχαιολόγο Ρούντολφ Κούπερ, από το πανεπιστήμιο της Κολωνίας, προσπαθεί να απαντήσει στο μυστήριο της Ατλαντίδας που βυθίστηκε στην άμμο.

Είναι γνωστό ότι πριν από 40 εκατομμύρια χρόνια υπήρχε θάλασσα στην ευρύτερη περιοχή. Πρόσφατα ανακαλύφθηκε ότι ακόμα κι όταν η Σαχάρα είχε επεκταθεί στα γύρω εδάφη, κοντά στην όαση Ντάκλα, ζούσε ένας αρχαίος λαός. Οι αρχαιολόγοι εντόπισαν πολυάριθμες ζωγραφιές στους βράχους αυτής της περιοχής, ανάμεσα στις οποίες και το εκπληκτικό Σπήλαιο των κολυμβητών, με σχέδια που απεικονίζουν ανθρώπους έτοιμους να κολυμπήσουν. Όμως το στοιχείο που μπορεί

ίσως να αποδείξει ότι στην περιοχή αυτή το κλίμα ήταν κάποτε ευνοϊκό για τον άνθρωπο είναι τα υπολείμματα απανθρακωμένου ξύλου, ηλικίας περίπου 6.000-9.000 χρόνων.

Επιπλέον, στα περίχωρα της όασης Ντάκλα Καναδοί ειδικοί έφεραν στο φως οστά από ελέφαντες, βουβάλια και καμηλοπαρδάλεις, πράγμα που σημαίνει ότι το κλίμα της περιοχής ήταν κάποτε πιο ήπιο. Χάρη σε μια δεκαετή έρευνα ο Ρούντολφ Κούπερ και οι συνεργάτες του κατόρθωσαν να ανακαλύψουν για ποιο λόγο επικρατούσε κατ'ελαφρυντόν; εξαίρεση ευνοϊκό κλίμα στη συγκεκριμένη ζώνη. Τελικά βρήκαν ότι στα νότια της Λιβυκής Ερήμου περνούσε ένας δεύτερος Νείλος, ο Κίτρινος Νείλος, με έκταση χίλια χιλιόμετρα. Το ήπιο κλίμα διήρκεσε μόλις 4.000 χρόνια. Στο τέλος επικράτησε η Σαχάρα, η οποία καταπόντισε τον άγνωστο πολιτισμό. Άνθρωποι και ζώα μετανάστευσαν προς το Νότο, κυρίως προς τις εύφορες κοιλάδες του Νείλου, εγκαινιάζοντας το μεγάλο πολιτισμό της Αιγύπτου.

Ο Νείλος

Ο Νείλος είναι ένας από τους δύο μεγαλύτερους ποταμούς του κόσμου. Ο Νείλος έχει δύο μεγάλους κλώνους, από τους οποίους σχηματίζεται: τον Λευκό Νείλο - από την Ισημερινή Ανατολική Αφρική και τον Μπλε Νείλο από την Αιθιοπία. Χύνεται στη Μεσόγειο θάλασσα σχηματίζοντας το γνωστό Δέλτα του Νείλου.

Έπαιξε βασικό ρόλο στην ανάπτυξη της αρχαίας Αιγύπτου, ο πολιτισμός της οποίας οφείλεται κυρίως σε αυτό το ποτάμι, γι αυτό και η Αίγυπτος θεωρήθηκε από πολλούς ως *Δώρο του Νείλου*.

Ο Νείλος είναι ο μεγαλύτερος σε μήκος ποταμός της Αφρικής, αλλά και στον κόσμο. Πηγάζει νότια του Ισημερινού και ρέοντας προς Βορρά δια μέσου της βορειοανατολικής Αφρικής εκβάλλει στη Μεσόγειο Θάλασσα. Έχει μήκος 6.648 περίπου χιλιόμετρα και αποστραγγίζει έκταση που υπολογίζεται σε 3.349.000 τετραγωνικά χιλιόμετρα. Η λεκάνη του καταλαμβάνει τμήματα της Τανζανίας, του Μπουρούντι, της Ρουάντα, του Ζαΐρ, της Κένυας, της Ουγκάντας, της Αιθιοπίας, το μεγαλύτερο τμήμα του Σουδάν και το καλλιεργούμενο μέρος της Αιγύπτου. Ο Νείλος σχηματίζεται από τρία κύρια υδάτινα ρεύματα, τον Κυανού Νείλο (Αμπάι) και τον Άτμπαρα, που ρέουν από τα υψίπεδα της Αιθιοπίας, και τον Λευκό Νείλο, που πηγάζει στις λίμνες Βικτωρίας και Αλβέρτου.

Η ονομασία Νείλος είναι Ελληνική και πιθανόν προέρχεται από την σημιτική ρίζα *νάχαλ* που σημαίνει κοιλάδα ή ποτάμια κοιλάδα, και κατ' επέκταση ποταμός. Το γεγονός ότι ο Νείλος, σε αντίθεση με άλλους μεγάλους γνωστούς ποταμούς, ρέει από τα νότια προς τα βόρεια, υπήρξε άλυτο μυστήριο για τους αρχαίους Αιγυπτίους και Έλληνες. Οι αρχαίοι Αιγύπτιοι ονόμαζαν το ποταμό Αρ ή Αούρ (Κοπτικά Ιάρο), ή «μαύρο», από το χρώμα μεταφερόμενων από αυτόν ιζημάτων κατά τις πλημύρες. Η ιλύς του Νείλου είναι αρκετά σκουρόχρωμη ώστε να δώσει στη χέρσο την

παλαιότερη ονομασία της, Κεμ ή Κέμι, η οποία επίσης σημαίνει «μαύρη» και συμβολίζει το σκότος. Στην Οδύσσεια, το έπος του Ομήρου, ο Νείλος αναφέρεται με το όνομα Αίγυπτος (αρσενικό) και η χώρα δια μέσου της οποίας ρέει ονομάζεται επίσης Αίγυπτος (θηλυκό). Στην Αίγυπτο και στο βόρειο Σουδάν, ο Νείλος ονομάζεται σήμερα αν-Νίλ, αλ-Μπάρ (η θάλασσα) και Μπάρ αν-Νιλ ή Ναρ αν-Νιλ (ο ποταμός Νείλος).

Νείλος: Ένας αστείρευτος ποταμός καταμεσής της Σαχάρας

Ο Νείλος είναι ο μοναδικός ποταμός στη γη που ενώ διασχίζει ολόκληρη την έρημο Σαχάρα, νικάει την ξηρασία και δεν απορροφάται από αυτήν. Παραμένει εύφορος, ακόμη και τους καυτούς καλοκαιρινούς μήνες.

Πώς μπορεί να συμβαίνει ένα τόσο παράδοξο φυσικό φαινόμενο;

Πρόκειται για ένα πραγματικά αξιοπερίεργο φαινόμενο, το οποίο ωστόσο έχει τη δική του λογική εξήγηση, αν και λίγοι είναι εκείνοι που κατέχουν τη γνώση και τη σοφία.

Το μυστικό είναι ότι ο Νείλος που γνωρίζουμε, με το περίφημο Δέλτα στις εκβολές της Αιγύπτου, ουσιαστικά δεν είναι ένας ποταμός αλλά δύο.

Ας δούμε όμως τα πράγματα από την αρχή: Αν αναζητήσουμε τις πηγές του θα ανακαλύψουμε ότι ένα μέρος του χάνεται στα βάθη της Αβησσυνίας όπου ξεκινά και ο λεγόμενος Κυανούς Νείλος, ενώ ένα άλλο πολύ σημαντικό κομμάτι προέρχεται από την λίμνη Τανγκανίκα και είναι ο περίφημος Λευκός Νείλος. Τα δύο ποτάμια συναντιούνται στο Χαρτούμ και γίνονται ένα έως το Κάιρο αφού διασχίσουν μια διαδρομή περίπου 6.671 χλμ., όπου αρχίζουν και οι λασπώδεις παραλιακές εκτάσεις με το μεγαλύτερο Δέλτα του κόσμου, στην Ανατολική Μεσόγειο.

Ας σημειωθεί ότι στην πορεία του προλαβαίνει να χωρίσει τη Σαχάρα στα δύο, δημιουργώντας έτσι τη Λυβική έρημο ή Ανατολική Σαχάρα και την αραβική έρημο. Από τη στιγμή που θα συναντηθούν οι δύο ποταμοί, αρχίζουν να συμπαρασύρουν τόνους λάσπης, οι οποίοι διπλασιάζονται κατά την καλοκαιρινή περίοδο όταν λιώνουν τα χιόνια στις κορυφές του όρους Κιλιμάντζαρο στην κεντρική Αφρική, οπότε η στάθμη του ποταμού υπερχειλίζεται, με αποτέλεσμα να μην απομένει

χρονικό περιθώριο για ξηρασία και απορρόφηση των υδάτων στις όχθες της ερήμου.

Παράλληλα, η λάσπη που ξεχειλίζει απλώνεται στην διψασμένη καλλιεργήσιμη γη, και κάνει το έδαφος ακόμη πιο γόνιμο, προσφέροντας ένα θείο δώρο στους καλλιεργητές. Και χάρι σ' αυτή του την ιδιότητα, ο Νείλος λατρευόταν από τους αρχαίους Αιγυπτίους ως Θεός, μιας και πίστευαν ότι είναι ένα σωτήριο δάκρυ από τα μάτια της θεάς Ίσιδος.

Το αξιοσημείωτο είναι ότι οι αλλαγές που παρατηρούνται στη στάθμη του ποταμού, ανάλογα με την εποχή του χρόνου, στάθηκαν αφορμή για την πρώτη προσπάθεια μέτρησης του χρόνου. Οι σοφοί Αιγύπτιοι ήταν οι πρώτοι που παρατήρησαν ότι η ανατολή του πλανήτη Σείριου σε συνδυασμό με τον ήλιο, συνέπιπτε κάθε χρόνο την ίδια ακριβώς ημερομηνία, δηλαδή στις 19 Ιουλίου, κατά το Ιουλιανό ημερολόγιο, την εποχή δηλαδή που άρχιζε και η απότομη ανύψωση των νερών του Νείλου. Αυτή η μέρα καθιερώθηκε ως η πρώτη μέρα του αιγυπτιακού έτους, το οποίο κατά σύμπτωση περιλάμβανε, όπως και σήμερα, 365 ημέρες, όση δηλαδή και η αριθμητική ανάλυση της λέξης Ν Ε Ι Λ Ο Σ: Ν:50 + Ε:5 + Ι:10 + Λ:30 + Ο:70 + Σ:100 = 365

Κάιρο

Το Κάιρο, η πρωτεύουσα της Αιγύπτου, είναι η μεγαλύτερη πόλη της χώρας και είναι χτισμένο στα όρια μεταξύ της Άνω και Κάτω Αιγύπτου. Το Κάιρο βρίσκεται στη δεξιά όχθη του Νείλου στο σημείο που το ποτάμι πλαταίνει και σχηματίζει δυο νησάκια: την Γκεζίρα και τη Ρόδα που συνδέονται με τις όχθες του Νείλου με σιδερένιες και πέτρινες γέφυρες

Αυτό που εντυπωσιάζει στο Κάιρο είναι ότι ο επισκέπτης μπορεί να συναντήσει δυο εντελώς διαφορετικές όψεις: μιναρέδες και τζάμια, κάστρα και παλάτια σουλτάνων, αρχαίες εκκλησίες, φαραωνικά μνημεία, αλλά και πολυώροφα κτίσματα και έντονη σύγχρονη ζωή. Το Κάιρο χτίστηκε το 969 από το χαλίφη Μουίζ, ο οποίος είχε σώσει στην πόλη το όνομα «Ελ Καχίρα» που σημαίνει «νικηφόρος» για ανάμνηση της εκεί κοντά νίκης του.

Αν κάποιος επισκεφθεί το Κάιρο, αξίζει να δει τις **Πυραμίδες της Γκίζας** (φωτ. δεξιά κάτω). Είναι χτισμένες στα δυτικά της πόλης και εκεί βρίσκεται η ξακουστή **Σφίγγα της Γκίζας** (φωτ. αριστερά κάτω) με σώμα λιονταριού και κεφάλι ανθρώπου. Ακόμη, ενδιαφέρον παρουσιάζει η αρχαία πόλη Μέμφιδα, η οποία βρίσκεται στα νότια του Καΐρου. Ήταν ο τόπος κατοικίας των περισσότερων Φαραώ και εκεί ξεχωρίζουν το άγαλμα του Ραμσή Β' και μια εντυπωσιακή σφίγγα. Στο Εθνικό Αιγυπτιακό Μουσείο, που λειτουργεί από τις αρχές του 20^{ου} αιώνα, βρίσκονται αγάλματα, τάφοι και πολλά άλλα μνημεία της εποχής των Φαραώ, αλλά και μια σπάνια συλλογή από μούμιες. Στα ανατολικά της πόλης, βρίσκεται η γνωστή αγορά του Χαν Ελ Χαλίλι, η οποία χτίστηκε στις αρχές του 15^{ου} αιώνα και εκεί εκθέτουν τα εμπορεύματά τους πολλοί μικροπωλητές. Αυτά και πολλά

περισσότερα μπορεί να δει κανείς, αν επισκεφθεί το Κάιρο, μια από τις σπουδαιότερες πόλεις του αραβικού κόσμου.

Στο Κάιρο των «Χιλίων Μιναρέδων»

Στο Νείλο νιώθει κανείς να τον τραβούν δυο τουλάχιστον οδηγοί: Η θαυμαστή περιγραφή του Ηρόδοτου στον αιγυπτιακό λόγο των Ιστοριών του και το στοχαστικό ποίημα του Γιώργου Σεφέρη «Ένας γέροντας στην ακροποταμιά» από το Ημερολόγιο Καταστρώματος Β΄.

Η ιστορία του Καΐρου ξεκινά από τον 4^ο π. Χ. αιώνα. Όταν το 641 μ.Χ. οι Άραβες κατέκτησαν την Αίγυπτο έχτισαν ένα πρόχειρο στρατιωτικό καταυλισμό στην έρημο της δεξιάς όχθης του Νείλου. Έστησαν για λίγο τις σκηνές τους και συνέχισαν για την Αλεξάνδρεια, η οποία παραδόθηκε αμαχητί. Όταν ξαναγύρισαν στον καταυλισμό τους για να χτίσουν το πρώτο τζαμί την ονόμασαν Φουστάτ (Πόλη των Σκηνών). Όμως η πρωτεύουσα της καινούργιας τους επαρχίας ήταν άτυχη. Το 750 μια τεράστια πυρκαγιά την κατέστρεψε εντελώς. Από το Φουστάτ δεν έμεινε τίποτα εκτός από το ιστορικό τζαμί, που σώθηκε σαν από θαύμα. Κατόπιν ιδρύθηκε πιο βόρεια άλλη πρωτεύουσα της Αιγύπτου κι αυτή ως στρατιωτικός καταυλισμός, πράγμα που φαίνεται ξεκάθαρα από το όνομά της: El asker.

Η συνεχής εισροή μεταναστών γύρω της δημιούργησε την ανάγκη να ιδρυθεί μια πραγματική πόλη. Αυτό έγινε με κάθε επισιμότητα τη στιγμή που όρισαν οι αστρονόμοι: το πρωί της 5^{ης} Αυγούστου του 969, όταν ο Άρης (Καχίρ, στα αραβικά Νικηφόρος) περνούσε τον μεσημβρινό του τόπου. Προς τιμήν του ονόμασαν την πόλη Αλ Κάχιρα. Η αραβική πόλη πλούτισε από το εμπόριο με τη Βενετία και την Ανατολή και έμελλε να γίνει η πιο ένδοξη του μουσουλμανικού κόσμου.

Πολλοί στρατοί επεχείρησαν να την κατακτήσουν. Οι Σταυροφόροι σε αλλεπάλληλα κύματα. Οι Τούρκοι ήρθαν το 1517 και την κράτησαν μέχρι το 1914. Το 1798 την κατέλαβε ο Ναπολέων. Το 1882 ήρθε η σειρά των Άγγλων, που έπαιξαν το ρόλο «προστάτη» επί 70 χρόνια.

Η ευλογία του Νείλου

«Αυτό το μακρύ ποτάμι ήταν κάποτε Θεός κι έπειτα γένηκε δρόμος και δωρητής και δικαστής και δέλτα που δεν είναι ποτέ το ίδιο», έγραψε ο Σεφέρης. Η μεγαλύτερη πόλη της Μέσης Ανατολής και της Αφρικής εκτείνεται στις όχθες του Νείλου (*φωτ. πάνω αριστερά*). Μόνο αν επισκεφθεί κανείς την Αίγυπτο μπορεί να καταλάβει τη σημασία που έχει το νερό στη γη. Από την αρχαιότητα τον λάτρευαν όχι μόνο ως Θεό αλλά και ως καλό δαίμονα. Τον απεικόνιζαν ως άνδρα γυμνό, με τη ζώνη των βαρκάρηδων, ενώ στο κεφάλι του είχε μια δέσμη από παπύρους.

Ο ποταμός πηγάζει από την τροπική Αφρική, από την περιοχή της Αβησσυνίας λεγόμενος «Κυανούς Νείλος» και από την Ταγκανίκα ο «Λευκός». Οι

δύο ποταμοί συναντιούνται στο Χαρτούμ και γίνονται ένας μέχρι το Κάιρο. Ο Νείλος εκβάλλει στη Μεσόγειο σχηματίζοντας το περίφημο Δέλτα. Κατά την περίοδο της ανόδου της στάθμης των νερών (Ιούνιος- Οκτώβριος) παρασέρνει τεράστιες ποσότητες λάσπης. Η λάσπη επικάθεται στην καλλιεργήσιμη γη και την πλουτίζει με άφθονο φυσικό λίπασμα. Ο Νείλος είναι πλωτός και διευκολύνει σημαντικά τη συγκοινωνία της Αιγύπτου. Το πλάτος του κυμαίνεται από 400 μέχρι 2.000 μ. και είναι σε μήκος ο μεγαλύτερος ποταμός της γης διασχίζοντας έκταση 6.600 περίπου χιλιομέτρων.

Στο Κάιρο, εκεί που το ποτάμι ευρύνεται σχηματίζει τα νησάκια Γκεζίρα και Ρότα, στην ανατολική πλευρά του ανθεί μέχρι και σήμερα ο ισλαμικός, ο χριστιανικός και ο εβραϊκός πολιτισμός. Η Γκεζίρα σχηματίστηκε τον 14^ο αι. αλλά δεν μπορούσε να κατοικηθεί από τις λάσπες που δημιουργούσαν οι πλημμύρες. Το 1830 ο Μωχάμετ Άλι έχτισε ένα ανάκτορο κι έναν καταυλισμό για τη φρουρά του που ονομάστηκε Ζαμάλεκ, που σημαίνει πρόχειρη κατοικία. Αργότερα γύρω από το ανάκτορο δημιουργήθηκε ένας εξωτικός βοτανικός κήπος, ένας ζωολογικός και συντριβάνια με ψάρια της Ερυθράς Θάλασσας. Το 1872 χτίστηκε η γέφυρα Κασρ ελ Νιλ, συνδέθηκε με την πόλη κι έγινε η αγαπημένη κατοικία του Χαδίφη, αλλά και η πιο ακριβή συνοικία της πόλης. Στη Γκεζίρα αξίζει να δει κανείς τον Πύργο, την Όπερα (δώρο της Ιαπωνίας), το Μουσείο Μοντέρνας Τέχνης και το Μουσείο Μουχτάρ με έργα του πιο διάσημου Αιγύπτιου γλύπτη.

Ο ήλιος ανεβαίνοντας χρυσώνει τα νερά του θεσπέσιου ποταμού, ο οποίος σέρνει τεμπέλικα τα λασπωμένα νερά του από τη Μεσόγειο μέχρι τα βάθη της Αφρικής. Ο Ηρόδοτος από τον 5^ο αι. π.Χ. ισχυρίζεται ότι *«η Αίγυπτος είναι το δώρο του Νείλου»* και ότι *«πουθενά αλλού δεν υπάρχουν τόσα θαυμάσια πράγματα και τόση μεγαλοπρέπεια»*.

Τα ταξίδια του Ηροδότου - Ταξίδι στην Αίγυπτο

Το ταξίδι αυτό πρέπει να έγινε την περίοδο που στην Αίγυπτο οι Πέρσες του Καμβύση είχαν καταλάβει την XXVI δυναστεία του Ψαμμήτιχου Γ', δηλαδή γύρω στο 448/7. Στη χρονολόγηση αυτή μας βοηθάει το γεγονός ότι την περίοδο που ο Ηρόδοτος φτάνει στην χώρα του Νείλου, η στάση του Αμυρταίου εναντίον των Περσών, που έγινε το 449 π.Χ., έχει ήδη κατασταλεί και οι Πέρσες είναι κύριοι της κατάστασης. Πιθανή διάρκεια του ταξιδιού: από τον Ιούλιο μέχρι το Νοέμβριο, εποχή, δηλαδή, κατά τη διάρκεια της οποίας ξεχειλίζει ο Νείλος.

Η χώρα των Φαραώ καταγοήτευσε τον Ηρόδοτο τόσο, που της αφιέρωσε το 1/9 περίπου της ιστορίας του. Ο παμπάλαιος πολιτισμός της σε συνδυασμό με το εύκρατο κλίμα στις όχθες του ζωογόνου Νείλου και τη θρησκευτική μυσταγωγία των ιερέων φαντάζουν στα μάτια του ιδεώδη. Η ύπαρξη αρχείων στους ναούς αποτελούν για τον Ηρόδοτο μία σταθερή αφετηρία για τη μέτρηση του χρόνου.

Θρησκεία - Αιγυπτιακή μυθολογία

Με τον όρο Αιγυπτιακή μυθολογία εννοείται το «σώμα» των μύθων που υποδηλώνουν την διαδοχή των θρησκευτικών πεποιθήσεων των αρχαίων Αιγυπτίων και εκτείνεται χρονικά σε μια περίοδο 3.000 περίπου χρόνων, πριν την έλευση του Χριστιανισμού και του Ισλάμ.

Θεοί

Οι κυρίαρχες πεποιθήσεις αρχαίων Αιγυπτίων συγχωνεύονταν και αλλοιώνονταν ανάλογα με το ποιες ηγετικές ομάδες διεκδικούσαν την πολιτική εξουσία, επιβάλλοντας τις λατρευτικές πεποιθήσεις του ηγεμονικού οίκου τους. Αρχικά ο Ρα και ο Άμων συγχωνεύθηκαν σε μία θεότητα, τον Άμμωνα-Ρα και αργότερα ο Ρα απορροφήθηκε με τη σειρά του από τον Ώρο, για να δημιουργηθεί μια νέα θεότητα με το όνομα Ρα-Χεράκτυ. Το τέλος των πολλαπλών συγχωνεύσεων κατά την περίοδο της ελληνιστικής επίδρασης στην Αίγυπτο, έμεινε μόνο η τριάδα Όσιρις, Ίσις, Ώρος και ο έχθρός τους Σετ, όπως φαίνεται στον μύθο του Όσιρι και της Ίσιδας.

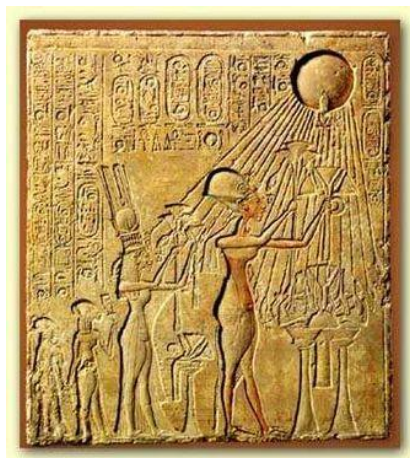
Φωτ.: Ο θεός Σετ

Πεποιθήσεις περί θανάτου

Στις πεποιθήσεις των Αιγυπτίων περί ψυχής περιλαμβανόταν η πίστη πως με την ταρίχευση και τη μουμιοποίηση διατηρείτο η ταυτότητα του ατόμου στην μεταθανάτια ζωή. Η ταρίχευση αναπτύχθηκε από τους Αιγυπτίους κατά τη διάρκεια της 4ης Δυναστείας. Αφαιρούνταν όλοι οι μαλακοί ιστοί, ενώ οι κοιλότητες πλένονταν και γεμίζονταν με νάτρον. Κατόπιν ολόκληρο το σώμα εμβυθιζόταν σε νάτρον. Καθώς θεωρείτο αδίκημα επί ποινή λιθοβολισμού οποιαδήποτε βλάβη στο σώμα του Φαραώ, ακόμα και μετά θάνατον, εκείνος που έκανε την τομή στο υπογάστριο διωκόταν τελετουργικά (αποτροπαϊκά) με λιθοβολισμό ως μιαρός. Μετά την εμβάπτισή τους, τα σώματα αλείφονταν εσωτερικά και εξωτερικά με ρητίνες, για να διατηρούνται και τυλίσσονταν με επιδέσμους από λινό ύφασμα, με ενσωματωμένα φυλακτά και τάλισμαν.

Η Αιγυπτιακή Βίβλος των Νεκρών είναι μια σειρά διακοσίων αποσπασματικών κειμένων, ύμνων και εικόνων γραμμένων σε πάπυρο, που θάβονταν μαζί με τον νεκρό ή ζωγραφίζονταν στους τοίχους, για να διευκολύνουν το πέρασμά του στον κάτω κόσμο. Σύμφωνα με μεταγενέστερες πεποιθήσεις η ψυχή του νεκρού οδηγείται στην *Αίθουσα της Κρίσης*. Αν το αποτέλεσμα είναι ευνοϊκό, ο νεκρός οδηγείται στον Όσιρι. Αν το αποτέλεσμα είναι δυσμενές, ο δαίμων Αμμίτ (*Καταβροχθιστής των καρδιών*) -εν μέρει κροκόδειλος, εν μέρει λέων και εν μέρει ιπποπόταμος- καταβροχθίζει την καρδιά και ο νεκρός παραμένει στο Ντουάτ.

Η μονοθεϊστική περίοδος

Ένα σύντομο διάστημα μονοθεϊσμού συνέβη υπό την βασιλεία του Ακενατόν, εστιασμένη στην αιγυπτιακή ηλιακή θεότητα Ατέν. Ο Ακενατόν κήρυξε εκτός νόμου οποιαδήποτε άλλη λατρεία και έκτισε μια νέα πρωτεύουσα, την (Αμάρνα) γύρω από τον ναό του Ατέν. Η θρησκευτική του μεταρρύθμιση κράτησε μόνο μέχρι τον θάνατο του γιου του Τουτανκχαμούν.

☞ Μετά την πτώση της δυναστείας Αμάρνα η αρχική θρησκεία επεβίωσε ως κυρίαρχη πίστη, έως την εγκαθίδρυση του Κοπτικού Χριστιανισμού και του Ισλάμ, αν και οι Αιγύπτιοι διατήρησαν τη σχέση τους με άλλες μονοθεϊστικές λατρείες.

Φωτ.: Ο Φαραώ Ακενατόν και η οικογένειά του λατρεύουν τη θεότητα Ατέν.

Η Αιγυπτιακή θρησκεία με τις συγκρητικές τάσεις της πρόβαλε μικρή αντίσταση στη διάδοση του Χριστιανισμού. Ο Νείλος, ο κυριότερος ποταμός ης Αιγύπτου και όλης της Αφρικής και ο μεγαλύτερος ποταμός του κόσμου, **στην Αγία Γραφή** δεν αναφέρεται με το όνομά του αλλά ως "*Σιώρα*", που σημαίνει ταραγμένος (Ιησού του Ναυή 13:3, Ησαΐας 23:3, Ιερεμίας 2:18), ως "*ποταμός της Αιγύπτου*" (Γένεση 15:18, Αμώς 8:8, 9:5) και ως "*ποταμός*" (Εξοδος 1:22, 2:3,5). Κατά τους καλοκαιρινούς μήνες οι πλημμύρες κάλυπταν την περιοχή του Δέλτα στην Αίγυπτο, γεγονός που έκανε αρκετά εύφορη την περιοχή και γι' αυτό λατρευόταν σα θεός. Οι Αιγύπτιοι πίστευαν δε, πως οι πλημμύρες ήταν αποτέλεσμα του δάκρυ που έχυνε η θεά Ίσις. Στις όχθες του υπήρχαν εύφορα λιβάδια με σπαρτά καθώς και καλαμιές (Ησαΐας 19:6-7). Στη Π.Δ. ο Νείλος έγινε γνωστός σαν ποταμός στου οποίου την όχθη η γυναίκα του Φαραώ, άφησε το Μωσή μωρό σε ένα κιβώτιο. Επίσης γνωστό στην ιστορία είναι και το γεγονός της μεταβολής των υδάτων του σε αίμα κατά την έξοδο των Ισραηλιτών (Εξοδος 7:20).

Το αιγυπτιακό πάνθεον

Οι σημαντικότερες θεότητες και αυτές που ήταν συνδεδεμένες με το Νείλο και τη ζωή γύρω από αυτόν είναι οι ακόλουθες:

- **Άμων**, (Amon) - "ο Κρυμμένος", θηβαϊκός βασιλεύς των νεκρών.
- **Μουτ**, (Mut) - "Μητέρα", θηβαϊκή Μητέρα-Θεά.
- **Ανκέτ**, (Anket) - "Εναγκαλίζουσα Κυρία", θεά των υδάτων, Ελεφαντίνη.
- **Όσιρις**, (Osiris) - "Εκείνος που βλέπει τον Θρόνο" Κύριος της μεταθανάτιας ζωής.
- **Κετές**, (Qetesh) - "Ιερή", Σημιτική θεά της φύσης.
- **Χαπί**, (Hapi) - "Δρομέας", Θεός του Νείλου.
- **Ρε ή Ρα**, (Re) - "Ήλιος", δημιουργός θεός του ήλιου.
- **Ατέν**, (Aten), ηλιακός δίσκος.
- **Νουν**, (Nun) - "Άβυσσος" θεός των αρχέγονων υδάτων.
- **Σατέτ**, (Satet), θεά του Νείλου και της γονιμότητας.

- **Σομπέκ**, (Sobek) - "ο Παρατηρητής", θεός των κροκοδείλων.
- **Κνεμού**, (Khnemu) - "Προστάτης/Εμπλουτιστής" θεός της πλημμύριδας του Νείλου.
- **Τεφνούτ** (Tefnut), θεά της υγρασίας και της βροχής.

Κεφάλαιο 2^ο

Οι αρχαίοι Έλληνες & ο Νείλος

Ο Νείλος αρχίζει απ' τον ποταμό Καζούμο που ο κάτω ρους του ονομάζεται Καγκέρα και χύνεται στη λίμνη Βικτώρια. Απ' τη λίμνη αυτή ξεκινά ο Νείλος προς τα βόρεια. Περνάει μέσα και απ' τη λίμνη Αλβέρτου κι απ' τις κοιλάδες του ανατολικού Σουδάν. Απ' τη στιγμή που εξέρχεται απ' τη λίμνη Νο ονομάζεται Λευκός Νείλος. Στο Χαρτούμ ενώνεται με το Γαλάζιο Νείλο και σχηματίζει το μεγάλο Νείλο που, αφού ενωθεί με τον ποταμό Ατμπάρα, εκβάλλει στη Μεσόγειο, αφού διανύσει 2.700 χιλιόμετρα, μέσα στην έρημο.

Ο Νείλος είναι ο μόνος απ' τα ποτάμια της Μεσογείου, που πλημμυρίζει το καλοκαίρι. Στις αρχές του Ιουνίου αρχίζει η πράσινη πλημμύρα, ενώ στη συνέχεια τα νερά του ποταμού γίνονται κόκκινα. Μείωση της πλημμύρας γίνεται το χειμώνα, που τα νερά παίρνουν το χρώμα της λάσπης. Ο Νείλος πλημμυρίζει μεγάλες εκτάσεις που τις καλύπτει με παχύ στρώμα εύφορης λάσπης. Είναι πραγματική πηγή ζωής για την Αίγυπτο. Η λάσπη του Νείλου οφείλεται στα ορμητικά νερά του Λευκού Νείλου, που διαβρώνουν τους ηφαιστειογενείς βράχους και παρασύρουν γόνιμο χώμα. Το πράσινο κύμα είναι φαινόμενο που δεν έχει αποσαφηνιστεί ακόμα. Ίσως οφείλεται σε μικροσκοπικά φύκια.

Σ' όλο σχεδόν το μήκος του Νείλου έχουν κατασκευαστεί διάφορα αρδευτικά έργα. Διάφοροι φράκτες για την ανύψωση της στάθμης του νερού, δεξαμενές και τέλος στο Ασσουάν έχει κατασκευαστεί φράγμα, που έλυσε το αρδευτικό πρόβλημα της αιγυπτιακής ερήμου και το ενεργειακό της Αιγύπτου. Ο Νείλος στο μεγαλύτερο τμήμα του είναι πλωτός, ενώ στην Αίγυπτο η ναυσιπλοΐα είναι πολύ πυκνή.

Ιστορία

Ο Νείλος, αν κι ήταν γνωστός απ' την αρχαιότητα, παράμεινε ανεξερευνήτος στις πηγές του ως το 19ο αιώνα. Στην αρχαιότητα οι Αιγύπτιοι τον λάτρευαν σαν Θεό και τ' όνομά του ήταν Χάπι. Μολονότι ήταν παράλογο, οι Αιγύπτιοι νόμιζαν ότι ο Νείλος πήγαζε από ένα σημείο νοτιότερα του νησιού Ελεφαντίνη, που εκεί, κατά το μύθο, κατοικούσε ο Θεός, αν κι έβλεπαν ότι τα νερά έρχονταν από πολύ μακρύτερα. Ο Νείλος, αν και τα νερά του δεν είχαν τότε αξιοποιηθεί όσο τώρα, ήταν μοναδική πηγή ζωής για την αρχαία Αίγυπτο και σημαντικός συντελεστής για την ανάπτυξη του αιγυπτιακού πολιτισμού.

Αρχική Ονομασία

Όπως αναφέρει ρητά ο Απολλώνιος ο Ρόδιος, στα Αργοναυτικά, αρχικά το ελληνικό όνομα του ποταμού Νείλου ήταν Τρίτων, ίσως επειδή είχε τρία στόμια στο Δέλτα του:

1. Πηλούσιον (ή Βουβαστικόν),
2. Σεβυννυτικόν και

3. Κανωβικόν (ή Ναυκράτιον).

Αργότερα, δημιουργήθηκαν και νέα στόμια. Με φυσικό τρόπο (όπως αναφέρει ο Ηρόδοτος) δημιουργήθηκε το Τανιτικόν και το Μενδήσιον. Επίσης, κατασκευάστηκαν τεχνητά το Βολβιτιανόν (ή Σαϊτικόν) και το Βουκολικόν (ή Φατικόν).

Κατόπιν τούτων το όνομα Τρίτων έχασε την σημασία του και ξεχάστηκε. Αργότερα, (στην Μυκηναϊκή εποχή) ο Νείλος ονομαζόταν στην Ελλάδα από τους Αχαιούς "Αίγυπτος ποταμός". Εξ αιτίας του γεγονότος ότι, μεταγενέστερα, οι Έλληνες διαχώρισαν την Αίγυπτο από την Λιβύη η ονομασία "Τρίτων" παρέμεινε στην Λιβύη, αρχικά χωρίς ταυτοποίηση, και τελικά δόθηκε, αυθαίρετα, σε έναν ξεροπόταμο πλησίον της Τύνιδας. Αντίστοιχα η λίμνη Τριτωνίδα ήταν προφανώς η περίφημη τεχνητή λίμνη Μοίρις ομοίως η ονομασία της δόθηκε αργότερα σε περιστασιακή λίμνη στην περιοχή της Τύνιδας.

Οι κατακλυσμικοί μύθοι σε Ελλάδα & Αίγυπτο

Όλοι οι αρχαίοι μύθοι, αποτελούν συγκεκαλυμμένες ιστορικές αλήθειες, που χρήζουν μελέτης αλλά και αποσυμβολισμού. Όπως είπε εξάλλου και ο Αριστοτέλης : *"Ο εραστής του μύθου είναι κατά μία έννοια φιλόσοφος, γιατί ο μύθος συντίθεται από θαύματα"*

Σύμφωνα με τον Αιγυπτιακό μύθο, ο θεός Ρα αποφάσισε ότι οι άνθρωποι είχαν γίνει φιλοπόλεμοι και ασεβείς και σκόπευαν να επαναστατήσουν ενάντια στους θεούς. Έστειλε έτσι τον αδελφό του Άθωρ στην γη για να καταστρέψει την ανθρωπότητα. Οι δρόμοι μετατράπηκαν σε ποτάμια αίματος, ο Νείλος ξεχείλισε και έλαβε μέρος η μεγαλύτερη καταστροφή που γνώρισε το ανθρώπινο είδος. Ο Ρα συνειδητοποιώντας την καταστροφή, μετάνιωσε μίας και δεν ήθελε πλέον να αφανίσει ολόκληρο το ανθρώπινο γένος, για αυτό και συμβουλευτήκε τον Θεό της σοφίας Θωθ, ο οποίος μέθυσε τον Άθωρ έτσι ώστε να μην εξαφανιστεί το ανθρώπινο γένος. Σύμφωνα με τους μελετητές, η υπερχειλίση του Νείλου συνέβη γύρω στο 3.000 π. Χ

Η εβραϊκή εκδοχή – κατακλυσμός του Νάε - παρουσιάζει μεγάλες ομοιότητες τόσο με το έπος του Γκιλκάμες (Μεσοποταμία) όσο και με τον ελληνικό μύθο του Δευκαλίωνος όπως θα δούμε στην συνέχεια.

Στην Ελληνική εκδοχή του μύθου τα πράγματα περιπλέκονται μίας και υπάρχουν μαρτυρίες όχι για έναν αλλά για τρεις κατακλυσμούς:

1. Του Ωγύγου
2. Του Δευκαλίωνα

«Ο Κατακλυσμός», Michelangelo Buonarroti (1475-1564)

3. Του Δαρδάνου.

Σύμφωνα με τον Α. Σταγειρήτη, ο Ωγύγος πιστεύεται ότι ήταν ο πρώτος αυτόχθονος βασιλιάς της Αττικής. Οι Αθηναίοι πίστευαν ότι ήταν υιός της Γης και αυτόχθων, ενώ άλλοι πίστευαν ότι ήταν υιός του Ποσειδώνα, επί της βασιλείας του οποίου έγινε ο πρώτος κατακλυσμός. Λογικά η πρώτη αυτή περιγραφή κατακλυσμού, πρέπει να αναφέρεται στην πρώτη περίπτωση της παγκοσμίου ανόδου των υδάτων, που όπως είδαμε συνέβη γύρω στο 15.000 π.Χ-10.000 π.Χ .

Η δεύτερη ιστορία κατακλυσμού είναι αυτή του Δευκαλίωνα, για την οποία πρέπει να αναφερθεί ότι πολλοί ξένοι μελετητές τοποθετούν γύρω στο 1.500 π.Χ. όπου συνέβη η έκρηξη της Θήρας με αποτέλεσμα τις τεράστιες καταστροφές που προκάλεσε το τσουνάμι με την έκρηξη του Ηφαιστείου. Κάτι όμως που δεν μπορεί να ισχύει διότι το τσουνάμι δεν έχει σχέση με βροχόπτωση αλλά με ύδατα που παρασύρθηκαν από το τεράστιο ωστικό κύμα, και που είχαν ως αποτέλεσμα την καταστροφή του λαμπρού Μινωικού πολιτισμού, αλλά και διότι ο κατακλυσμός του Δευκαλίωνα προηγείται του κατακλυσμού του Δαρδάνου.

Σύμφωνα με τον Διόδωρο τον Σικελιώτη ο Δάρδανος καταγόταν από την Σαμοθράκη η οποία υπέστη καταστροφές από τις πλημμύρες. Κατόπιν τούτου ο Δαρδάνος πέρασε στην μικρά Ασία (Δαρδανέλια) όπου και ίδρυσε την πόλη που ονομάστηκε Τροία από τον εγγονό του Τρώα. Οι αρχαιολόγοι έχουν ανακαλύψει 10 πόλεις την μία χτισμένη πάνω από την άλλη, με την πρώτη και αρχαιότερη να είναι χτισμένη περίπου το 3.000 π.χ. Άρα ο κατακλυσμός του Δαρδάνου πρέπει να συνέβη τότε ακριβώς γύρω στο 3.000 π. Χ, όταν συνέβησαν και οι καταστροφές σε Μεσοποταμία και Αίγυπτο.

Συνεπώς το πιο πιθανό είναι ο κατακλυσμός του Δευκαλίωνα, ως παλαιότερος του Δαρδάνου, να τοποθετείται γύρω στο 9.700 π. Χ, όταν συνέβη η υπερχειλίση της Μεσογείου στη Μαύρη Θάλασσα. Μία ενδιαφέρουσα επίσης πληροφορία που μας δίνει ο Ηρόδοτος είναι, ότι την εποχή του Δευκαλίωνα στην Θεσσαλία υπήρχε θάλασσα, όπως αποκαλύπτεται και από το όνομα που της δόθηκε (Θεσσαλία: θέση θάλασσας – αλός στα αρχαία Ελληνικά).

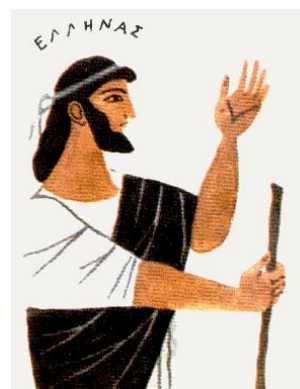
Στον μύθο του Δευκαλίωνα ο κατακλυσμός προκλήθηκε από την οργή του Δία ενάντια στο γιο του Πελασγού Λυκάονα. Αυτό συνέβη διότι όταν κάποτε ο Δίας επισκέφτηκε τους γιους του Λυκάονα, αυτοί θυσίασαν μυστικά τον αδελφό τους Νύκτιμο και τον κομμάτιασαν για να φτιάξουν μια σούπα, την οποία και πρόσφεραν στο Δία ο οποίος είχε μεταμφιεστεί σε φτωχό ταξιδιώτη. Ο Δίας δεν εξαπατήθηκε και τιμώρησε τους γιους του Λυκάονα, μεταμορφώνοντάς τους σε λύκους, ενώ επανέφερε στη ζωή τον Νύκτιμο. Η οργή του Δία ήταν τέτοια για τον ξεπεσμό των ανθρώπων που όταν επέστρεψε στον Όλυμπο, αποφάσισε να στείλει έναν κατακλυσμό με σκοπό να αφανίσει το γένος των ανθρώπων. Όμως ο Προμηθέας, που έμαθε τι σχεδίαζε ο Δίας, ειδοποίησε το γιο του, το βασιλιά της Φθίας Δευκαλίωνα για ό,τι επρόκειτο να συμβεί. Έτσι ο Δευκαλίωνας κατασκεύασε μία κιβωτό, την οποία γέμισε με διάφορα εφόδια κι επιβιβάστηκε σε αυτήν μαζί με την γυναίκα του την Πύρρα, κόρη του Επιμηθέα.

Όταν ξέσπασε ο κατακλυσμός, ο νότιος άνεμος φύσηξε με όλη του την ορμή και η βροχή έκανε τα ποτάμια και τη θάλασσα να υψωθούν, σαρώνοντας όλες τις

πόλεις των ανθρώπων. Σε λίγες ημέρες όλη η γη είχε πλημμυρίσει, εκτός από ελάχιστες βουνοκορφές και όλα τα θνητά πλάσματα αφανίστηκαν εκτός από τον Δευκαλίωνα και την Πύρρα, που βρισκόταν στην κιβωτό. Επί εννιά ημέρες η κιβωτός έπλεε πάνω στα νερά έως ότου προσάραξε στην κορυφή του Παρνασσού.

Όταν η βροχή σταμάτησε, ο Δευκαλίωνας έστειλε ένα περιστέρι να δει εάν υπήρχε αρκετή ξηρά, ώστε να βγουν από την κιβωτό. Όταν σιγουρεύτηκε ότι ο κατακλυσμός είχε σταματήσει, αυτός και η γυναίκα του αποβιβάστηκαν στην ξηρά και προσέφεραν θυσία στον Δία. Ο Δίας ευχαριστήθηκε μαζί τους κι έστειλε τον Ερμή να τους διαβεβαιώσει πως οποιαδήποτε επιθυμία τους θα ικανοποιούταν από τον άρχοντα των θεών. Ο Δευκαλίωνας και η Πύρρα μόνιμοι και απελπισμένοι πάνω στην γη ζήτησαν να μπορέσουν να αναστήσουν το ανθρώπινο γένος κι έτσι ο Δίας έστειλε τη Θέμιδα να τους πει τι έπρεπε να κάνουν. Έπρεπε να πάρουν πέτρες, που ήταν τα κόκαλα της Μητέρας Γης και να τις πετούν πίσω καθώς προχωρούσαν. Όταν το έκαναν, οι πέτρες που πετούσε ο Δευκαλίωνας γίνονταν άντρες και οι πέτρες που έριχνε η Πύρρα γίνονταν γυναίκες. Έτσι δημιουργήθηκε ξανά το γένος των ανθρώπων (εξού και η λέξη λαός από το Λάος που σημαίνει λίθος).

Από τον Δευκαλίωνα και την Πυρρά γεννιούνται παιδιά, πρώτον εκ των οποίων ήταν ο Έλλην, για τον οποίον λένε ότι γεννήθηκε από τον Δία, δεύτερος ο Αμφικτύων ο οποίος βασιλεύσε μαζί με τον Κραναό στην Αττική και είχε κόρη την Πρωτογένεια. Απ' αυτήν και τον Δία γεννήθηκε ο Αέθλιος. Από τον Έλληνα και την νύμφη Ορσηίδα γεννήθηκε ο Δούρος, ο Ξούθος και ο Αίολος. Αυτός λοιπόν ο Έλλην, από τον εαυτόν του ονόμασε Έλληνες αυτούς που ονομάζονται Γραικοί και εις τα παιδιά του διαμοίρασε την χωράν και ο Ξούθος παίρνοντας την Πελοπόννησο, από την Κρέουσα την κόρη τον Ερεχθέα, γέννησε τον Αχαιό και τον Ίωνα, από τους οποίους ονομάζονται οι Αχαιοί και οι Ίωνες, ο Δώρος δε παίρνοντας την χωράν πέραν από την Πελοπόννησο, από τον εαυτόν τον ονόμασε τους κατοίκους Δωριείς, ο δε Αίολος βασιλεύοντας εις τους τόπους γύρω από την Θεσσαλία, τους κατοίκους ονόμασε Αιολείς.

Αρχ. Ελληνική Μυθολογία (Μείζονες & Ελλάσσονες Θεοί & Μύθοι σχετικοί με το νερό)

Ποσειδώνας: Θεός της θάλασσας, των ποταμών, των πηγών και των πόσιμων νερών

Στην Ελληνική μυθολογία ο Ποσειδώνας είναι ο Θεός της θάλασσας, των ποταμών, των πηγών και των πόσιμων νερών.

Γιος του Κρόνου και της Ρέας και αδελφός του Δία κατοικούσε πότε στον Ολυμπο και πότε στο παλάτι του στα βάθη της θάλασσας, όπου ζούσε και η γυναίκα του, η Νηρηίδα Αμφιτρίτη. Κατά μια εκδοχή μεγάλωσε στη Ρόδο όπου, μετά την

ένωσή τους με την Αλία, αδελφή των Τελχινών, γεννήθηκαν έξι γιοι και μια κόρη, η Ρόδη, που έδωσε το όνομά της στο νησί. Ήταν πατέρας ακόμα του Θησέα, αλλά και του Προκρούστη και του Σκίρωνα και γιγάντων: των δίδυμων Ωτου και Εφιάλη (από την ένωσή του με την Ιφιμέδεια, κόρη του βασιλιά της Θεσσαλίας), του Τιτυού (από

την Ελαρά, κόρη του Ορχομενού και του Ωρίωνα (από την Ευρυάλη, κόρη του Μίνωα. Θεωρούνταν ακόμα εξημερωτής του πρώτου αλόγου αλλά και γεννήτορας του μυθικού αλόγου Πήγασου.

☞ Σαν θεός της θάλασσας, ο Ποσειδώνας ταξίδευε με το χρυσό άρμα του πάνω στα κύματα, που άνοιγαν χαρούμενα στο πέρασμά του, ενώ γύρω του έπαιζαν δελφίνια. Με την τρίαινά του μπορούσε τόσο να δημιουργεί τρικυμίες όσο και να ηρεμεί τα νερά.

Ο ναός του Ποσειδώνα στο Σούνιο

Θεωρούνταν προστάτης των ναυτικών και των ψαράδων κι ακόμα, σαν υπεύθυνο για γεωλογικά φαινόμενα όπως τους σεισμούς, του προσφέρονταν θυσίες και επικλήσεις για τη σταθερότητα του εδάφους και την ασφάλεια των κτιρίων, ενώ τιμούνταν και με ιπποδρομίες. Σύμβολά του ήταν η τρίαινα, το ψάρι (συνήθως τόνος ή δελφίνι) και σπανιότερα το άλογο ή ο ταύρος.

Νηρέας

Στην Ελληνική Μυθολογία φέρεται ως πρωτότοκος γιος του Πόντου και της Γαίας (ΗΣίοδος) και κατ' άλλους του Ωκεανού και της Τιθύος. Συνήθης κατοικία του είναι ένα λαμπρό σπήλαιο, ή ένα φωτεινό ανάκτορο που βρίσκεται στα βάθη των Ωκεανών.

Ο Νηρέας φέρεται ως θαλάσσια θεότητα προγενέστερη του Ποσειδώνα. Οι αρχαίες ελληνικές παραδόσεις και σχεδόν όλοι οι αρχαίοι Έλληνες ποιητές και καλλιτέχνες παρουσιάζουν τον Νηρέα ως γέροντα μειλίχιο αγαθόν και αξιαγάπητο. Σύζυγός του ήταν η Ωκεανίδα Δωρίς με την οποία απέκτησε το πολυάριθμο γένος των Νηρηίδων τις ωραιότερες κόρες πενήντα σε αριθμό ή εκατό κατά νεώτερες παραδόσεις. (Φωτ.: **Η πάλη του Νηρέα**)

Ο Νηρέας είχε το χάρισμα της μαντικής, λέγεται ότι προείπε στον Πάρι όταν απήγαγε την Ελένη τον όλεθρο της πατρίδας του συνεπεία της κακής του πράξης. Όπως όλες οι θαλάσσιες θεότητες μπορούσαν να μεταμορφώνονται έτσι και ο Νηρέας μεταμορφωνόταν σε περίεργα και απίθανα σχήματα. Ο Νηρέας ήταν επίσης εκείνος που έδειξε στον Ηρακλή - παλεύοντας μ' αυτόν - πώς να επιτύχει το δρόμο προς τον κήπο με τα χρυσά μήλα των Εσπερίδων. Συχνά ο Νηρέας ταυτίζεται με τον Γλαύκο. Το όνομα Νηρεύς έχει σαφώς καθωρισμένη έννοια και μας θυμίζει το νερό που κινείται. Ο Νηρέας αναφέρεται στον Όμηρο και στον Ησίοδο με τέτοιο τρόπο που είναι εύκολο να αντιληφθούμε τα χαρακτηριστικά του, τα οποία τα συνέλαβε ο

ανθρώπινος νούς από τις διάφορες μορφές της θάλασσας. Για παράδειγμα από τον λευκό αφρό στις κορυφές των κυμάτων φαντάστηκαν οι άνθρωποι τον Νηρέα γέροντα, καθώς και το λαϊκό του όνομα ήταν *γέρων άλιος*.

Οι ναυτικοί δεν φοβούνται τον Νηρέα διότι η δύναμη του είναι ευεργετική. Σύμφωνα πάντα με την Θεογονία ο Νηρέας είναι γέροντας και το ψέμα δεν τον αγγίζει, είναι μαλακός και του αξίζει μόνο εμπιστοσύνη καθώς μόνο δίκαιους στοχασμούς γεννάει ο νούς του. Φαίνεται εξ αυτού λοιπόν ότι το πρόσωπο του Νηρέα είναι η έκφραση μίας από τις όψεις της θάλασσας, της θάλασσας που είναι καλή για τον άνθρωπο, που δεν τον εξαπατά με ψεύτικες υποσχέσεις και η οποία του προσφέρεται για την ευδοκίμησή του.

Τα εκφραστικά ονόματα που αντλούμε από την Θεογονία για τις πενήντα Νηρηίδες, τις κόρες του γέροντα Νηρέα αναφέρονται ακριβώς στις διάφορες μορφές (κατάσταση θαλάσσης) και χάρες της θάλασσας. Υπενθυμίζουν τα ευεργετήματα της θάλασσας, τα πλούτη που δίνει στον άνθρωπο και την ευκολία που παρέχει στο εμπόριο.

Ωκεανίδες

Στην Ελληνική Μυθολογία οι Ωκεανίδες αποτελούν θαλάσσια μυθικά πλάσματα και γενικά εναλίες Νύμφες, με μορφή παρθένου κατά το άνω ήμισυ και ιχθύος κατά το κάτω, όμοιες με τις γοργόνες και άλλοτε με δύο ουραία πτερύγια. Καλούνταν επίσης και Ωκεανίνες ή Ωκεανίτιδες καθώς και Ωγενίδες.

Ο Όμηρος αναφέρει δύο Ωκεανίδες, η Ευρυνόμη, η οποία κατά τον Ησίοδο ήταν η μητέρα των Χαρίτων, και η Πέρση ή Περσηίς (όπως την αναφέρει ο Ησίοδος), η οποία ήταν η σύζυγος του Ηλίου και εξ αυτού μητέρα του Αιήτη και της Κίρκης. Γνωστή επίσης Ωκεανίδα ήταν και η Λευκίπη

Στη Θεογονία του, ο Ησίοδος μνημονεύει τις Ωκεανίδες ως κόρες του Τιτάνα Ωκεανού και της Τιτανίδας Τηθύος που έφθαναν τον αριθμό των 3.000 όσων ακριβώς και των ποταμίων θεοτήτων, τέκνα των αυτών γονέων. Γενικά θεωρούνταν Νύμφες προστάτιδες των υδάτων πολύ δε περισσότερο αφού αυτά αποτελούσαν και την κατοικία τους.

Από τις περιγραφές αυτών των μυθικών παραδόσεων εύκολα αντιληπτό είναι ότι οι Ωκεανίδες αποτελούσαν, τουλάχιστον για τους αρχαίους Έλληνες, ιδεατές ανθρωπόμορφες έννοιες των πηγών (ήμισυ κόρες) εκείνων που τα ύδατά τους μεταφέρονταν από τους ποταμούς (ίδιος αριθμός) στην ανοικτή θάλασσα (αρχαίο Ωκεανό) (έτερο ήμισυ ιχθύς), καταλήγοντας σε απλή εκβολή (ένα ουραίο πτερύγιο) ή σε δέλτα (διπλό ουραίο πτερύγιο). Οι παραδόσεις αυτές ανάγονται αμέσως μετά το Κατακλυσμό του Δευκαλίωνα

Γοργόνες

Μετά την ήττα του Ουρανού, (και τον επελθόντα κατακλυσμό του Δευκαλίωνα), η Γαία έσμιξε και με το δεύτερο γιο της το Πόντο (ίδια αντίληψη της πλημμυρίδας). Τα παιδιά τους είναι οι θεότητες της θάλασσας, των ποταμών, των λιμνών και γενικότερα του υγρού στοιχείου (δηλαδή οι εικόνες του υγρού στοιχείου όπως φάνηκαν μετά την άμπατη).

Παιδιά του Πόντου και της Γαίας ήταν ο Νηρέας, ο Θαύμος, η Ευρυβία, ο Φόρκυς και η Κητώ. Ο Φόρκυς και η Κητώ (αδέρφια) "έσμιξαν" και έφεραν στον κόσμο τις τρεις Γραίες, επίσης τη Σκύλλα και τη Χάρυβδη, καθώς και τις τρεις **Γοργόνες**: Σθενώ, Ευρυάλη και Μέδουσα (φωτ. αστιστερά)

Όλα τα παραπάνω πλάσματα της Ελληνικής μυθολογίας προήλθαν πιθανώς από την πρώτη αντίληψη των μεγάλων γεωφυσικών ανακατατάξεων που συνέβησαν στο γενικότερο ελλαδικό χώρο, παισιωμένα άλλοτε με αισθήματα φόβου και άλλοτε ελπίδας, αλλά όμως από αποδεδειγμένη παρατήρηση σε ποιητική έκφραση.

Συγκεκριμένα τα ονόματα των Γοργόνων σημαίνουν τα εξής : Σθενώ = δύναμη, Ευρυάλη = μεγάλο άλμα και Μέδουσα ή Γοργώ = άγριο βλέμμα.

Λέγεται ότι ήταν Κενταύρισες, τις οποίες μεταμόρφωσε σε απεχθή τέρατα η Αθηνά, εξαιτίας της Μέδουσας. Από τις τρεις μόνο η Γοργώ ήταν θνητή. Συχνά συνδέονται με τις Σειρήνες. Αντιπροσωπεύουν τα άγρια κύματα της θάλασσας.

Ναιάδες

Νύμφες των γλυκών νερών, πηγών (κρηνών), ποταμών, λιμνών, αναλόγως ονομαζόμενες πηγαίες Κρηνίδες, Ποταμίδες, Λιμνάδες ή Λιμνακίδες, Ελειονόμοι κτλ. Ο Όμηρος τις θεωρεί κόρες του Δία ως θεού των νεφών και τις παρουσιάζει να δέχονται Θείες τιμές. Ήταν προσκαλεσμένες στον Όλυμπο και συμμετείχαν στα Θεία συμβούλια. Οι κατοικίες τους βρίσκονταν σε παραποτάμιους χώρους, τα δε ειδικότερα ονόματα τους τα λάμβαναν από τους ποταμούς στους οποίους κατοικούσαν. Αποδίδονταν σε αυτές, όπως και στο νερό, μαντικές και ιαματικές ικανότητες. Πίστευαν επίσης ότι αν ένα νεαρό αγόρι ή κορίτσι πέθαινε κοντά στα νερά που βρίσκονταν σε τρυφερή ηλικία, οι ναιάδες ή άλλες νύμφες τα άρπαζαν.

Οι Ναιάδες έδιναν τον έρωτα τους αδιακρίτως στους Θεούς και στους ανθρώπους, ιδίως σε ωραίους νέους, και από αυτή την ένωση γενιούνταν ήρωες, μεγάλοι καλλιτέχνες, ποιητές και σοφοί. Τιμωρούσαν όμως με σκληρότητα τις απιστίες αυτών που είχαν συνδεθεί μαζί τους.

Αποτελούσαν, μαζί με τους Σάτυρους, την τιμητική συνοδεία του Δονύσου κατά τις εορτές του.. Σε καμία από τις γιορτές Θεών που ευνοούσαν την γονιμότητα δεν έμεναν αμέτοχες.

Παριστάνονταν συνήθως σε αγγεία να αντλούν ή να φέρνουν εντός δοχείου νερό ή κρατώντας κομψά όστρακα.

Νύμφες

Οι **Νύμφες** ήταν γυναικείες μορφές θεϊκής καταγωγής, νεαρές στην ηλικία, που ζούσαν μέσα στην άγρια φύση, τριγύριζαν στα βουνά, συνοδεύοντας την Άρτεμη και παίζοντας μαζί της. Ήταν όλες τους πανέμορφες, η Άρτεμη όμως ξεχώριζε με τη θωριά της ανάμεσά τους. Τραγουδούσαν και χόρευαν μαζί με τον Πάνα στα λιβάδια και στις πλαγιές, συνήθως κοντά στις πηγές. Υμνούσαν με τις γλυκιές φωνές τους τους Ολύμπιους θεούς και ιδιαίτερα τον πατέρα του Πάνα, τον Ερμή.

Τρίτων

Ο **Τρίτων** στην ελληνική μυθολογία ήταν θεότητα της θάλασσας που αναφέρεται πρώτα από τον Ησίοδο στη Θεογονία (930-933). Γιος του Ποσειδώνα και της Αμφιρίτης που κατοικούσε στο βυθό της θάλασσας στα χρυσά ανάκτορα των γονιών του. Κατά το σώμα ήταν όμοιος με τους άλλους θεούς αλλά από τους γλουτούς και κάτω κατέληγε σε ουρά (Απολλώνιος ο Ρόδιος "Αργοναυτικά" Δ' 1610-1617).

Επειδή οι περί αυτόν παραδόσεις εντοπίζονταν στις ακτές του σημερινού κόλπου της Σύρτης (Λιβύη) φαίνεται πως η λατρεία αυτού μεταφέρθηκε από Έλληνες ναυτικούς εξ Αφρικής προσλαμβάνοντας ανθρωπόμορφη παρουσία. Το όνομά του συνδέθηκε με την Αργοναυτική εκστρατεία όταν το πλοίο Αργώ σφηνώθηκε (προσάραξε) στη Τριτωνίτιδα λίμνη και βοήθησε στην αποκόλληση και έξοδό του στο ανοικτό πέλαγος.

Κατά τις παραδόσεις του Πausανία ("Βοιωτικά" Θ' 20,24,25) ο Τρίτων φονεύθηκε από τον Διόνυσο όταν επιτέθηκε κατά των Ταναγραίων γυναικών που κολυμπούσαν για να «καθαρθούν» προκειμένου να συμμετάσχουν σε όργια Διονυσιακής εορτής. Κατ' άλλους ο Τρίτων (ως προσωποποίηση του παλινδρομικού παράκτιου κύματος) άρπαζε κοπάδια ζώων που πλησίαζαν τις ακτές οπότε κάποιος Ταναγραίος βοσκός απέκοψε τον αυχένα του Τρίτωνα την ώρα που εκείνος κοιμόταν (δηλαδή σε κάποια κατάσταση ηρεμίας έφτιαξε κάποιο παράκτιο φράγμα - τοιχίο) ή φονεύθηκε από τον Διόνυσο επειδή συνελήφθη μεθυσμένος.

Ο Πausανίας τον περιγράφει να φέρει πυκνά βαθυπράσινα μαλλιά (χρώμα ρηχής θάλασσας), με μεγάλο στόμα (μήκος ακτής), μάτια μεγάλα λευκά (παράκτιος αφρός), δάκτυλα και νύχια μεγάλα (τα ίχνη του αποσυρόμενου παράκτιου κύματος επί της ξηράς) και από το στέρνο και κάτω ουρά δελφίνων (ως ορμή που έβγαινε από τη θάλασσα). Άλλοι παρίσταναν αυτόν με δύο ουρές και δύο πόδες ίππου όπως ο

Ιχθυοκένταυρος. Άλλοι θεωρούσαν ότι υπήρχαν πολλοί Τρίτωνες οι "Κενταυροτρίτωνες" που σάλπιζαν με κοχύλια την έλευση του Ποσειδώνα ή κατά διαταγή εκείνου την ηρεμία των κυμάτων. Η φαντασία των αρχαίων Ελλήνων δημιούργησε και ερωτικές περιπέτειες αυτών με τις Νηρηίδες όπως οι ακόλουθοι του Πάνα οι Σάτυροι με τις Νύμφες. Ο Τρίτωνας συνδέθηκε επίσης με τον μύθο του Ηρακλή ["των χρυσών μήλων των Εσπερίδων]]" που έπρεπε προηγουμένως να τον καταβάλει ο Ηρακλής. Εξ αυτού και η γλυπτή παράσταση στη ζωοφόρο αρχαίου ναού στην Ακρόπολη (Αθήνα).

Η θεότητα αυτή εισήχθη και στη Ρωμαϊκή μυθολογία, έτσι ο μεν Βιργίλιος αναφέρει πως ο σύντροφος του Αινεία ο Μισηνός γκρεμίσθηκε από τον Τρίωνα στη θάλασσα επειδή τόλμησε να συναγωνισθεί μαζί του στον ήχο της σάλπιγγας, ο δε Οβίδιος επειδή συνετέλεσε στην αποχώρηση των υδάτων με τα οποία ο Ζευς απειλούσε να καλύψει τη γη μετά τον κατακλυσμό.

Κύριο σύμβολο της θεότητας ήταν το "θαλάσσιο κέρας" ή "θαλάσσια κόγχη", το κοινώς λεγόμενο μεγάλο κοχύλι εκ του οποίου έβγαιναν ήχοι που τίποτα δεν μπορούσε ν' αντισταθεί καθώς και η τρίαινα και το κουπί (παράκτια ναυτικά εργαλεία).

Κεφάλαιο 3^ο

Τα ελληνικά ποτάμια χθες & σήμερα

Αχέρων

Ο Αχέρων είναι ποταμός της Ηπείρου. Οι πηγές του βρίσκονται στον νομό Θεσπρωτίας, στο χωριό Γλυκή αποτελώντας σημαντικό τουριστικό πόλο έλξης. Είναι το φυσικό σύνορο μεταξύ των νομών Θεσπρωτίας και Πρεβέζης.

Σύμφωνα με την λαϊκή παράδοση τα νερά του ποταμού ήταν πικρά καθώς ένα "στοιχείο" (τέρας) που ζούσε στις πηγές του δηλητηρίαζε τα νερά. Ο Άγιος Δονάτος, πολιούχος της Μητρόπολης Παραμυθιάς Θεσπρωτίας, σκότωσε το στοιχείο και τα νερά του Αχέροντα έγιναν γλυκά. Έτσι πήρε και το όνομά του το χωριό Γλυκή. Ένα ενδιαφέρον στοιχείο από την αρχαία Ελληνική μυθολογία που μαρτυρά την συνέχεια αυτής

στην σύγχρονη πλέον λαϊκή παράδοση είναι το εξής: Κατά την τιτανομαχία οι Τιτάνες έπιναν νερό από τον Αχέροντα για να ξεδιψάσουν γεγονός που προκάλεσε την οργή του Δία ο οποίος μάρυρισε και πίκρανε τα νερά του.

Στην αρχαιότητα πίστευαν ότι ο ποταμός αυτός αποτελεί κλάδο του ομώνυμου υπόγειου ποταμού, το διάπλου του οποίου έκανε, σύμφωνα με την αρχαία ελληνική μυθολογία ο "ψυχοπομπός" Χάρων, μεταφέροντας τις ψυχές των νεκρών στον Άδη. Στο δρόμο του ο ποταμός διασταυρωνόταν με τους Πυριφλεγέθοντα και Κοκκυτό, συναποτελώντας τους τρεις ποταμούς του Άδη, και οι τρεις με θλιβερά ονόματα (Αχέρων = χωρίς χαρά, Πυριφλεγέθοντα = πυρακτωμένος, Κοκκυτός = θρήνος) συμβολίζοντας την θλίψη του θανάτου και δίνοντας τον συμβολισμό της πύρινης κολάσεως, όπως διατηρείται ακόμη και στην Χριστιανική θρησκεία. Στις εκβολές του Αχέροντα, στο σημερινό χωριό Μεσοπόταμο του νομού Πρεβέζης, βρίσκεται το αρχαίο Νεκρομαντείο της Εφύρας.

Έβρος

Ο Έβρος, γνωστός και ως *Μαρίτσα*, (Βουλγαρικά: Марица, Τουρκικά: Meriç Nehri) είναι ένας από τους κυριότερους ποταμούς της Βαλκανικής Χερσονήσου, με μήκος περίπου 480 χλμ.

Πηγάζει από τα όρη Ρίλα της δυτικής Βουλγαρίας και κυλά σε βουλγαρικό έδαφος νοτιοανατολικά σχηματίζοντας κοιλάδα ανάμεσα στις οροσειρές της Ροδόπης

και του Αίμου και διερχόμενος από τις πόλεις Πλόβντιβ (Φιλιπούπολη), Σβίλεγκραντ, Ιβαήλοβγκραντ. Συναντά τα Ελληνοβουλγαρικά σύνορα κοντά στο χωριό Καστανιές και εισέρχεται για λίγα χιλιόμετρα σε τουρκικό έδαφος σχηματίζοντας το τρίγωνο του Καραγάτς, κοντά στην Ανδριανούπολη, και στη συνέχεια αποτελεί το σύνορο Ελλάδας - Τουρκίας, χωρίζοντας γεωγραφικά τη Δυτική από την Ανατολική Θράκη. Διέρχεται κοντά στις ελληνικές κωμοπόλεις Πυθίο, Φέρρες, Διδυμότυχο, Σουφλί, Λάβαρα και στις τουρκικές Μερις, Κεσαν. Εκβάλλει στο βόρειο Αιγαίο Πέλαγος. Οι κυριότεροι παραπόταμοί του είναι ο Tundza και ο Άρδας.

Ο Έβρος σχηματίζει ευρύτατο δέλτα, το οποίο αποτελεί σημαντικό υδροβιότοπο. Δεν είναι πλωτός σε κανένα σημείο του, έχει όμως σημαντικό όγκο υδάτων που χρησιμοποιούνται για παραγωγή ηλεκτρισμού (φράγμα Κυπρίνου) και αρδεύσεις.

Αχελώος

Ο Αχελώος είναι ο δεύτερος σε μήκος ποταμός της Ελλάδας. Πηγάζει από την οροσειρά της Πίνδου και συγκεκριμένα από το όρος Λάκμος (Περιστέρι), νότια νοτοδυτικά του Μετσόβου και μετά από μια διαδρομή 255 χιλιομέτρων εκβάλλει στο Ιόνιο πέλαγος, έχοντας σχηματίσει με τις προσχώσεις του τα νησιά Εχινάδες.

Κατά τη διαδρομή του διέρχεται από τους νομούς Τρικάλων, από τα όρια των νομών Καρδίτσας και Άρτας και στη συνέχεια από τα όρια των νομών Ευρυτανίας και Αιτωλοακαρνανίας. Διαχωρίζει με την πορεία του την Ακαρνανία από την Αιτωλία, διασχίζοντας διαδοχικά τις τεχνητές λίμνες των Κρεμαστών, του Καστρακίου και του Στράτου και αρδεύει την πεδιάδα του Αγρινίου. Στη ροή του προς το Ιόνιο δέχεται τα νερά των παραποτάμων του Αγραφιώτη, Ταυρωπού, Τρικεριώτη και Ινάχου. Σήμερα οι τρεις πρώτοι χύνονται στην τεχνητή λίμνη των Κρεμαστών και ο τέταρτος στην τεχνητή λίμνη του Καστρακίου. Θεωρείται ο πλουσιότερος σε νερά γηγενής ποταμός της Ελλάδας, λέγεται στη διαδρομή του και Ασπροπόταμος, κατά μία ερμηνεία από την άσπρη λάσπη που κατεβάζει το ρεύμα του.

Ετυμολογία ονόματος

Πιθανότατα να προέρχεται από την ρίζα «αχ» που σημαίνει νερό και το συγκριτικό επίθετο «λώων» που σημαίνει καλύτερος.

☞ Σύμφωνα με την αρχαία Ελληνική Μυθολογία, ο Αχελώος ήταν μια ποτάμια θεότητα:

«...μνηστήρ γάρ ἦν μοι ποταμός, Ἀχελῶον λέγω,
ὅς μ' ἐν τρισὶν μορφαῖσιν ἐξήτει πατρός,
φοιτῶν ἐναργῆς ταῦρος, ἄλλοτ' αἰόλος
δράκων ἐλικτός, ἄλλοτ' ἀνδρείω κύτει
βούπρωρος· ἐκ δὲ δασκίου γενειάδος
κρουνοὶ διερραίνοντο κρηναίου ποτοῦ...»
Βικιθήκη:Σοφοκλής, Τραχινίαι

Ως θεότητα

Ο Όμηρος τοποθετεί τον Αχελώο πρὶν ἀπὸ τον Ωκεανό. Οι θάλασσες, οι πηγές και τα νερά που πηγάζουν ἀπὸ την γῆ προέρχονται ἀπὸ αὐτόν. Αντίθετα ο Ησίοδος συγκαταλέγει τον Αχελώο στα παιδιά της Τηθύος και του Ωκεανού, στις ποτάμιες θεότητες. Κόρες του ἦταν οι Σειρήνες, οι Νύμφες και πολλές ἄλλες πηγές (Κασταλία, Καλλιρρόη κλπ).

Ο Αχελώος εἶχε αρκετές μορφές. Συνήθως απεικονίζεται ἀπὸ την μέση και κάτω σαν ψάρι, γενειοφόρος με κέρατα στο κεφάλι του. Ἄλλες μορφές του ποτάμιου αὐτοῦ θεοῦ ἦταν σαν φίδι, σαν ταῦρος και σαν ἀνθρωπόμορφο ὄν με κεφάλι ταύρου που ἀπὸ τα γέννηια του ἔτρεχαν πολλά νερά (ἀνθρωπομορφίες των ὄψεων του ποταμοῦ). Το μόνο βέβαιο εἶναι πως στις ὀπερισσότερες μορφές του ο Αχελώος ἦταν (φάνταζε) ἓνα ἄσχημο τέρας.

Αχελώος και Ηρακλῆς

Γνωστός εἶναι ο μῦθος της πάλης του με τον Ηρακλή για χάρη της Δηϊάνειρας. Ο Ηρακλῆς ὅταν πήγε στον Ἄδη συνάντησε τον Μελέαγρο, ἀδερφό της Δηϊάνειρα και γιό του Οινέα. Αὐτός του ζήτησε σαν χάρη να παντρευτεῖ την ἀδερφή του. Ο ἥρωας δεν ἀθέτησε την υπόσχεση του και πήγε στην Καλυδῶνα ὅπου βασιλεύει ο Οινέας. Εκεί ὁμως ἓνας ἐπίμονος μνηστήρας, ο Αχελώος, ζητούσε την κόρη του Οινέα πέρνοντας διάφορες μορφές. Ἐγινε μάχη και ο ποτάμιος θεός, παρά τις συνεχεῖς μεταμορφώσεις του, ἔχασε. Τότε ο Ηρακλῆς του ἀπέκοψε το δεξί του κέρατο (ἐκλείσει τη μία ἐκβολή του ποταμοῦ) και ἀπὸ το αἷμα που ἔπεφτε γεννήθηκαν οι Σειρήνες. Το κέρατο αὐτό δεν το κράτησε ο Ηρακλῆς. Ο Αχελώος σε ἀντάλλαγμα του ἔδωσε το κέρας της Αμαλθείας (το νέο πλούσιο γόνιμο ἔδαφος) που στην συνέχεια ο ἥρωας δώρησε στον Οινέα. Ο ποταμός-Θεός εἶχε νηκηθεῖ και ο Ηρακλῆς νυμφέφθηκε την Δηϊάνειρα. (**Φωτ.: Αχελώος και Ηρακλῆς, σῆμα του Αγρινίου**)

Βέβαια ο μῦθος αὐτός και κατὰ τον Διόδωρο ἀλλά και τον Στράβωνα ἐρμηνεύει τις προσπάθειες των ἀρχαίων ἐκεῖ κατοίκων να τιθασεύσουν την ορμή του ποταμοῦ (κέρας) περιφράζοντάς τον με μεγάλα ἔργα (μεταμορφώσεις ποταμοῦ) και να τον μετατρέψουν σε γόνιμο ποταμό (γάμος του Ηρακλή).

Οι Εχινάδες

Στις εκβολές του ποταμού υπάρχουν τα νησιά Εχινάδες. Σύμφωνα με τον μύθο ήταν κάποτε νύμφες αλλά δυστυχώς για αυτές ξέχασαν να τιμήσουν τον Αχελώο και ο θεός θύμωσε και τις μεταμόρφωσε σε νησιά. Ο ποτάμιος Θεός Αχελώος εικονίζεται ως κερασφόρος σε νομίσματα των Ακαρνάνων και των Μεταποντίων.

Σήμερα

Κατά την μυθολογία ο Αχελώος έδωσε στον Ηρακλή το κέρασ της Αμάλθειας. Στην πραγματικότητα όμως αυτό ήρθε μετά από 2.500 χρόνια, από τους σύγχρονους Έλληνες, με τη κατασκευή των μεγάλων υδροηλεκτρικών έργων (φραγμάτων) στη περιοχή απ' όπου και παράγεται "αφειδώς" ηλεκτρική ενέργεια. Τα δε έργα αυτά αποτελούν σήμερα και τη σπονδυλική στήλη του ηλεκτρικού εξοπλισμού της Χώρας

Νέστος

☞ Ο Νέστος είναι ένα από τα πέντε μεγαλύτερα ποτάμια της Ελλάδας, ενώ τα φυσικά του σύνορα τοποθετούνται ανάμεσα στη Μακεδονία και τη Θράκη και τους νομούς Καβάλας και Ξάνθης. Η συνολική του πορεία καλύπτει 243 χλμ, 130 από τα οποία βρίσκονται σε Ελληνικό έδαφος.

Φωτ.: Κοιλιάδα του Νέστου στη Ροδόπη

Πηγάζει από τα όρη Ρίλα της Βουλγαρίας, ενώ εκβάλλει στο Θρακικό Πέλαγος, αφού πρώτα έχει διασχίσει τους ορεινούς όγκους της Δυτικής Ροδόπης και το όρος Φαλακρό. Οι περιηγητές του Νέστου, έχουν την δυνατότητα να θαυμάσουν στο φυσικό τους περιβάλλον, σπάνιας ομορφιάς αγριολούλουδα όπως οι ορχιδέες. Ακόμα οι φίλοι της φύσης και των σπορ μπορούν να απολαύσουν το ποτάμι περπατώντας δίπλα σε αυτό, πάνω στο ευρωπαϊκό μονοπάτι E6, η διασχίζοντας το με καγιάκ.

Η περιοχή των Στενών του Νέστου είναι συνολικής έκτασης 23.800 στρεμμάτων και εξαιτίας της πλούσιας χλωρίδας και πανίδας έχει χαρακτηριστεί ως 'Αισθητικό δάσος'. Όσο κατηφορίζουμε προς τη θάλασσα το τοπίο αλλάζει. Πληθώρα πουλιών κυβερνά το χώρο. Οι χαλκόκοτες και οι αγκαθοκαλημάνες αποσπούν την προσοχή του επισκέπτη με την σπάνια ομορφιά τους. Μια έκταση 70.200 στρεμμάτων γύρω από την περιοχή έχει κηρυχθεί ως ζώνη προστασίας.

Το δέλτα του ποταμού, έκτασης 550.000 στρεμμάτων, αποτελεί 'Υδροβιότοπο Διεθνούς σημασίας' και μέρος του Εθνικού Πάρκου που περιλαμβάνει τις λίμνες Βιστωνίδα και Ισμαρίδα. Εκτείνεται από τη Νέα Καρβάλη έως τα Άβδηρα, ενώ εκεί

βρίσκεται και το παραποτάμιο δάσος γνωστό και ως Μεγάλο Δάσος (*Κοτζιά Ορμάν*). Πλούσια βλάστηση και πολλά είδη ζώων είναι τα χαρακτηριστικά του, ενώ η έκτασή του που κάποτε ξεπερνούσε τα 125.000 στρέμματα τώρα καλύπτει μόλις 4.500!

Στο Νέστο, που σύμφωνα με τον Ηρόδοτο αποτελούσε το βόρειο όριο εξάπλωσης των λιονταριών στην Ελλάδα, βρίσκουν καταφύγιο ή τροφή 300 είδη πουλιών, 30 είδη αρπακτικών, 11 είδη αμφιβίων, 21 είδη ερπετών ενώ αρκετά είναι και τα είδη ψαριών που ζουν στις λιμνοθάλασσες του δέλτα.

Παρά το γεγονός ότι τα παραποτάμια δάση είναι ιδιαίτερα ευαίσθητα σε κάθε είδους ανθρώπινης επέμβασης, δεν έτυχαν του κατάλληλου σεβασμού. Έτσι μέχρι τα μέσα του 20ου αι. υπολογίζεται ότι χάθηκαν στην Ευρώπη τα 2/3 από αυτά! Συγκεκριμένα για το παραποτάμιο Δάσος του Νέστου, το 1952 αποφασίστηκε η εκχέρσωση του μεγαλύτερου μέρους του και η καλλιέργειά του με γεωργικά φυτά, όπως το καλαμπόκι, ενώ ένα μεγάλο τμήμα του υγρότοπου αποστραγγίστηκε και οι εκτάσεις που προέκυψαν διανεμήθηκαν στους αγρότες! Επεμβάσεις όπως η υπερβόσκηση, η υλοτομία, οι αυθαίρετες πυρκαγιές των καλαμιώνων, η αναρρίχηση στις πλαγιές του φαραγγιού και τους βράχους, όπου φωλιάζουν σπάνια είδη ζώων, η ρύπανση των υδάτων από τα γεωργικά φάρμακα, τα λατομεία μαρμάρων στη δυτική πλευρά, καθώς και η διέλευση βαρκών σε περιόδους αναπαραγωγής που ενοχλούν το βιότοπο, άλλαξαν τις οικολογικές συνθήκες της περιοχής.

Το Παραποτάμιο Μεγάλο Δάσος

Κάποτε ξεπερνούσε τα 125.000 στρέμματα και ήταν ένα από τα μεγαλύτερα και ομορφότερα παραποτάμια δάση της Ευρώπης. Προστατευόταν κάθε φορά που η περιοχή βρισκόταν στα χέρια ξένων κατακτητών είτε σαν βασιλικό πάρκο, είτε σαν απαγορευμένο δάσος. Η καταστροφή του στην προήλθε από ελληνικά χέρια, και το μεγαλύτερο μέρος του εκχερσώθηκε κατά τη δεκαετία του 1950. Σήμερα έχουν απομείνει μόλις 4.500 στρέμματα (συνολικά και από τις δύο πλευρές του ποταμού), τα οποία βρίσκονται κάτω από καθεστώς προστασίας, είναι περιφραγμένα και αρμόδια αρχή είναι το Δασαρχείο Καβάλας.

Υπάρχουν δυο κέντρα ενημέρωσης, ένα στο νομό Καβάλας και ένα στο νομό Ξάνθης, εξοπλισμένα με οπτικοακουστικό υλικό για τους επισκέπτες της περιοχής. Μελλοντικοί σχεδιασμοί μπορεί να ενώσουν τα δύο αυτά κέντρα μέσω μιας γέφυρας, για να δημιουργηθεί ένα μονοπάτι μέσα στο δάσος για ενημέρωση και περιβαλλοντική εκπαίδευση.

Αξιός

Ο Αξιός ή Βαρδάρης είναι ο μεγαλύτερος ποταμός που διασχίζει τη Μακεδονία και ο δεύτερος μεγαλύτερος των Βαλκανίων (μετά τον Έβρο), με μήκος 380 χλμ, από τα οποία μόνο τα 76 είναι σε ελληνικό έδαφος. Το πλάτος του κυμαίνεται από 50 - 600 μ. και το βάθος του φτάνει τα 4 μ. Πηγάζει από το όρος Σκάρδος (*Σάρ*), στα

Σερβοαλβανικά σύνορα, διασχίζει την κοιλάδα των Σκοπίων, μπαίνει στο ελληνικό έδαφος, διασχίζει τη Μακεδονία και χύνεται στο Θερμαϊκό κόλπο.

Ονομασία

Στους αρχαίους χρόνους ονομαζόταν Άξιος ή Αξειός και Ναξειός. Η λέξη Αξειός έχει μακεδονική ρίζα από το *αξός* που σημαίνει δάσος ή ύλη και πραγματικά οι όχθες του Αξιού είναι δασώδεις. Το όνομα Βαρδάρης είναι μεσαιωνικό και προέρχεται από το σλαβικό *Vardar* ή από το περσικό *Bar - Ντάρ* (μεγάλο ποτάμι).

Ιστορική σημασία

Η κοιλάδα του Αξιού, μαζί με αυτή του γειτονικού Στρυμόνα, είναι οι κύριες διαβάσεις από βορρά προς τον ελλαδικό χώρο. Απ' αυτές πέρασαν όλοι οι λαοί που μετανάστευαν προς τα νότια της Βαλκανικής χερσονήσου.

Το δέλτα του ποταμού κατά την αρχαιότητα βρισκόταν περίπου 10 χλμ βορειοανατολικότερα από το σημερινό. Έως τον 5ο αι. η σημερινή πεδιάδα της Θεσσαλονίκης καλυπτόταν από θάλασσα και η Πέλλα ήταν παραθαλάσσια, στο μυχό του αρχαίου Θερμαϊκού κόλπου.

Αποτέλεσε θέατρο σημαντικών μαχών κατά τον Α' Παγκόσμιο πόλεμο, με σημαντικότερη τη Μάχη του Αξιού (Μάιος του 1917).

Το 1934 έγινε ευθυγράμμιση της κοίτης του ποταμού, ο οποίος απειλούσε με πρόσχωση το λιμάνι της Θεσσαλονίκης. Τα υλικά που εναποτίθενται, από τότε, έχουν δημιουργήσει το σημερινό δέλτα.

Ο Βιότοπος

Στην περιοχή που εκβάλει ο Αξειός σχηματίζεται ένα δέλτα έκτασης 22.000 στρ. Στην ευρύτερη περιοχή εκβάλλουν και οι ποταμοί Λουδίας, Αλιάκμονας και Γαλλικός και μαζί με τις αλυκές Κίτρους δημιουργούν έναν υδροβιότοπο μεγάλης έκτασης και σημασίας, ο οποίος προστατεύεται από τις συνθήκες *Ράμσαρ* και *Βέρνης*.

Στην περιοχή υπάρχουν σημαντικοί πληθυσμοί υδρόβιων πτηνών όπως ερωδιοί, χαλκόκοτες, νεροχελιδόνα, γαλιάντρες κ.α. Μαζί με τα είδη που καταφθάνουν την εποχή της μετανάστευσης ξεπερνάνε τα 200. Μεταξύ των ειδών αυτών υπάρχουν και αρπακτικά όπως ο θαλασσαετός.

Οι όχθες του ποταμού περιβάλλονται από δάση με λεύκες, οξιές και πλατάνια, ενώ όσο πλησιάζουμε στις εκβολές κυριαρχούν τα αλμυρικά και οι θάμνοι. Στο δέλτα του Αξιού εκτρέφονται περίπου 60 νεροβούβαλοι και 50 περίπου άλογα ζουν ελεύθερα στην περιοχή. Τα δάση του Αξιού φιλοξενούν λύκους, τσακάλια, αγριόγατες, βίδρες κ.α.

Ο υδροβιότοπος αντιμετωπίζει σοβαρά προβλήματα "επιβίωσης" εξαιτίας της αλόγιστης ανθρώπινης δραστηριότητας. Τα βιομηχανικά απόβλητα που μολύνουν τα ύδατα, η αμμοληψία, η λαθροθηρία και η υπεράντληση των υδάτων για άρδευση (Σκόπια) είναι μερικοί από τους κινδύνους που απειλούν τον υδροβιότοπο

Αλιάκμονας

Ο Αλιάκμονας (καθ. *Αλιάκμων*) είναι ποταμός στη Μακεδονία. Είναι το μακρύτερο ποτάμι της Ελλάδας και βρίσκεται εξ'ολοκλήρου σε Ελληνικό έδαφος με συνολικό μήκος 322 χλμ.

Ο ποταμός πηγάζει από τα σύνορα της χώρας με την Αλβανία και εκβάλλει στο Αιγαίο Πέλαγος μεταξύ της Θεσσαλονίκης και της Κατερίνης. Περνάει από τους νομούς Καστοριάς, Γρεβενών, Κοζάνης, Ημαθίας και χύνεται στο Θερμαϊκό κόλπο.

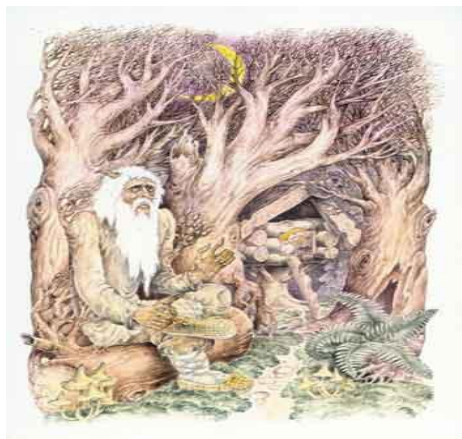
Χείμαροι και παραπόταμοι του Αλιάκμονα είναι ο Γράμμος, ο Στραβοπόταμος, η Πραμόριτσα, ο Γρεβενίτικος, ο Βενέτικος, ο Σαραντάπορος και άλλοι. Σχεδόν σε όλο το μήκος του επί του νομού Κοζάνης σχηματίζει την τεχνητή λίμνη του Πολυφύτου η οποία δημιουργήθηκε μετά την κατασκευή του ομόνυμου φράγματος. Πάνω από τη λίμνη βρίσκεται η γέφυρα των Σερβίων - τμήμα της εθνικής οδού Αθηνών-Κοζάνης.

Φωτ.: Ο Αλιάκμονας από δορυφόρο

Κεφάλαιο 4^ο

Θρύλοι & Παραδόσεις

Μεγάλο μέρος των θρύλων που περνάνε από γενιά σε γενιά, έχουν σχέση με την ιστορία του έθνους μας. Ξεκινώντας από τον Μεγαλέξανδρο, περνάμε στην Αγιασοφία και στο Μαρμαρωμένο Βασιλιά και στο Διγενή. Και κοντά στους εθνικούς μας ήρωες, οι εθνικοί προστάτες μας: ο Χριστός, η Παναγία και οι Άγιοι, μεγάλοι και μικροί και τα θαύματά τους. Άλλο μεγάλο κομμάτι των θρύλων και των παραδόσεων, αφορά στην ίδια τη φύση, στα φαινόμενα που προσπαθούσαν φιλότιμα να εξηγήσουν οι απλοί άνθρωποι, στα φυτά, στα ζώα, στα άγρια θηρία και στους δράκοντες.

Και μετά το λόγο έχει το βασίλειο του μεταφυσικού. Μια παρέλαση από στοιχειά της γης και της θάλασσας, από τελώνια και καλικάντζαρους, από νεράιδες και λάμιες, διαβόλους και φαντάσματα, περνά από μπροστά μας στις ατελείωτες ιστορίες όπου πρωταγωνιστούν, σκορπώντας φόβο στα μικρά παιδάκια των προηγούμενων γενιών.

Αν θέλουμε να χωρίσουμε επιστημονικά σε κατηγορίες όλες αυτές τις παραδόσεις ανάλογα με το θέμα τους, θα μπορούσαμε να εντοπίσουμε τις εξής: **Μετεωρολογικές** (ο ουρανός, τα άστρα, ο καιρός), **γεωλογικές** (βουλιαγμένοι τόποι, μαρμαρώματα), **κοσμογονικές** (πρωτόπλαστοι, κατακλυσμός, ζώα, φυτά, θηρία), **αρχαιολογικές** (αρχαίοι θεοί, αντρωμένοι), **ιστορικές** (Μεγαλέξανδρος, Διγενής, Αγιασοφία και Πόλη), **στοιχειολατρικές** (αράπηδες, στοιχειά), **θρησκευτικές** (Χριστός, Άγιοι, θαύματα), **διαβολικές** ή **δαιμονικές** (διάβολος, καλικάντζαροι, νεράιδες, λάμιες), **ανθρωποδαιμονικές** (μάγισσες, καταραμένοι), **θεοδαιμονικές** (μοίρες, τύχη), **νεκροδαιμονικές** (φαντάσματα, βρικόλακες, χάρος) και **αιτιολογικές** (φαινόμενα, ιδιότητες ζώων).

Στα επόμενα θα διαβάσετε θρύλους – κάποιους τους επέλεξαν οι μαθητές του 2^{ου} ΤΕΕ της Ν. Σμύρνης - είτε γιατί είναι οι πιο γνωστοί, είτε γιατί είναι εντυπωσιακοί. Μαζί θα δούμε και κάποιες ζωντανές μαρτυρίες, όπως τις διηγήθηκαν μεγαλύτεροι:

Στοιχειά, νεράιδες, λάμιες & η αδελφή του Μεγαλέξανδρου

Το στοιχειό της Γκούρας

Στο Γυμνοβούνι, κοντά στο χωριό Μάρκασι του δήμου Πελλήνης, είναι μία κρύα βρύση μ' άφτονο νερό. Την λεν Γκούρα, που θα ειπεί αρβανίτικα κρύα. Αυτή η βρύση έχει τούτο το περίεργο, καθημέρα το δειλινό, την ίδια ώρα πάντα, το νερό της λιγοστεύει πολύ. Γιατί αυτή την ώρα το στοιχειό της βρύσης βάνει το πόδι του μπροστά στην τρύπα και φράζει το νερό.

Μέσα από το χωριό περνάει ένα ποτάμι. Ένας θρύλος του χωριού θέλει στο ποτάμι αυτό, το βράδυ να βγαίνουν φαντάσματα που τραγουδούν. Λέγεται ότι ήταν αυτοί που είχαν πεθάνει οι χωριανοί και το βράδυ τραγουδούσαν. Ένα βράδυ μάλιστα που γύριζα από το σχολείο, άκουσα και γω ένα τραγούδι τους (Αγία Μαρίνα Ιωαννίνων)

Οι νεράιδες στ' αλώνια

Στου Αϊ-Γιώργη στα αλώνια, το καλοκαίρι που αλωνίζουν τα γεννήματα, έρχονται νεράιδες με διάφορα όργανα και χορεύουν. Πολλοί ακούν τα όργανα αλλά δεν βλέπουν τίποτες. Η νεράιδα δεν είναι απαραίτητα καλή. Ειδικότερα, αποτελεί προϊόν της λαϊκής φαντασίας με μορφή γυναίκας εξαιρετικού κάλλους, που περιπλανάται στη φύση κοντά σε πηγές, ποτάμια ή δάση, χορεύοντας και τραγουδώντας εξάισια. Σε αυτές αποδίδονταν παλαιότερα ασθένειες ή παθήματα ανθρώπων, οι οποίοι τους άφηναν προσφορές για να κερδίσουν την εύνοιά τους (Πηγή: Λεξικό της Νεοελληνικής Γλώσσας, Γ. Μπαμπινιώτη).

Ο θρύλος της "Λάμιας" που έτρωγε τα παιδιά όταν αυτά κυκλοφορούσαν έξω τη νύχτα χωρίς συνοδεία. Λάμια: μεγάλο ζώο, άγριο, με πολύ μεγάλο στόμα. Με μια χαψιά έτρωγε ένα παιδάκι. Κυκλοφορούσε μόνο τη νύχτα και κανένας δεν την είχε συναντήσει μέχρι τότε που ήμουνα μικρή στο χωριό (1960-1965). Όλοι την είχαν ακουστά μόνο... (Εράτυνα Κοζάνης)

Η Λάμνια & η Μόρα

Οι λάμιες ή λάμνιες όπως και η παραλλαγή τους, οι Μόρες, σύχναζαν κοντά σε πηγές, λίμνες και ποτάμια.

Η λάμνια είναι μια γυναίκα ψηλή, με ωραίο κορμί γι' αυτό, για να δείξουν πως μια είναι λυγερή και χαριτωμένη, λεν πως έχει το κορμί της λάμνιας ή πως

περιπατεί σαν την λάμνια. Έχει όμως μια μεγάλη ασχημάδα, πως τα πόδια της δεν είναι δύο ανθρώπινα, παρά τρία ή και περισσότερα, και πολλώ λογίω: το ένα χαλκωματένιο, το άλλο γαϊδουρινό, το άλλο βοϊδινό ή κατσικίσιο ή ανθρώπινο ή ότι άλλο. Πολλοί την έχουν δει που προβατούσε μέσα στο χωριό, ή που καθόταν σε ένα βράχο και έγενεφε με τη ρόκα της κοντά στην Πλικόβρυση. (Αράχοβα της Λιβαδειάς.)

Η Μόρα είναι μια λάμνια, πλούσια και πολύ δυνατή. Περιπατεί μόνο τη νύχτα, και καμιά φορά που απαντά στο δρόμο της ανθρώπους να κοιμούνται, κάθεται στα στήθια τους και τους πλακώνει. Και είναι τόσο βαριά, που εκείνος που τον πλακώνει μουγκρίζει σαν βόιδι. Αν όμως ο άνθρωπος δεν είναι βυθιασμένος στον ύπνο, και την ιδεί και της αρπάζει το φέσι της, τότε ό,τι και αν της γυρέψει, βιος και μάλι, θα του το δώσει, φτάνει μόνο να της δώσει πίσω εκείνο το φέσι της.

Στα αρχαία Ελληνικά γραπτά εντοπίζονται 4 είδη βαμπιρικών όντων: Λάμιες, Έμπουσες, Μορμολυκίες, Στρίγγες.

Οι Λάμιες το όνομα το πήραν από την Λάμια. Λέγεται ότι ήταν μια πριγκίπισσα απ την Λιβύη πανέμορφη κόρη του Ποσειδώνα και της Λίβυας, όπου την ερωτεύτηκε ο Ζεύς παράφορα. Η Ήρα ζήλεψε και για εκδίκηση έκλεψε το αγόρι που είχε κάνει με το Δία.

Η Λάμια κατέφυγε σε μια παράξενη σπηλιά, ζούσε και κυκλοφορούσε μόνο στο σκοτάδι για να μην την ανακαλύψει η Ήρα. Δεν μπορούσε να εκδικηθεί, δεν μπορούσε να πάρει το παιδί της πίσω, η μοναξιά, η απομάκρυνση από το φως και το ασίγαστο μίσος της την μεταμόρφωσαν σε μια μοχθηρή Μέγαιρα. Η οργή ήταν τόσο μεγάλη και το πάθος της για εκδίκηση παρέμενε ανικανοποίητο, ώστε τελικά άρχισε να ξεσπά το πάθος της, σκοτώνοντας τα παιδιά των ανθρώπων, συνήθως πίνοντας τους όλο το αίμα.

Οι φριχτές αυτές πράξεις της την μεταμόρφωσαν σε ένα αποτρόπαιο κτήνος που περιπλανιόταν τις νύχτες και έσπερνε τον τρόπο στα σπίτια των ανθρώπων. Αργότερα η Λάμια ταυτίστηκε με ένα είδος οντότητας οι οποίες περιγράφονται ως καταχθόνιες γυναίκες με παραμορφωμένα σώματα και ερπετοειδη άκρα ή άλλες φορές περιγράφονται ως χονδροειδείς γυναίκες με ένα πόδι από μπρούτζο και ένα πόδι τράγου ή γαιδάρου.

Οι Λάμιες στην αρχή ήταν γνωστές ως τερατοειδή δαιμονικά όντα αλλά αργότερα έγινε γνωστό ότι μπορούσαν να μεταμορφωθούν σε πανέμορφες νεαρές γυναίκες, για να μπορούν να προσελκύουν και να αποπλανούν νεαρούς άνδρες και αγόρια, τελικά στοιχειώνοντας τους και κλέβοντας τους όλη την ζωική δύναμη.

Ο Φιλόστρατος στο βιβλίο του διηγείται πολλά για της Λάμιες και τις μεταμορφώσεις τους στο 25 κεφαλαίο στο βιβλίο «Η Ζωή του Απολλώνιου.»

www.allforums.gr "Ελληνικοί μύθοι & θρύλοι"

Ο Μεγαλέξανδρος και η γοργόνα

Ο Αλέξανδρος ο Βασιλιάς, σαν πολέμησε και πήρε όλα τα βασίλεια του κόσμου και τον έτρεψε όλη η γη κι η οικουμένη, κάλεσε τους μάγους και τους ρώτησε:

- Πείτε μου εσείς που κατέχετε της μοίρας τα γραμμένα, τι μπορώ να κάνω για να ζήσω πολλά χρόνια, να χαρώ τον κόσμο που τον έκανα όλον δικό μου;

- Βασιλιά μου πολυχρονεμένε, η δύναμή σου είναι πολλή μα όσα έχει γράψει η μοίρα δεν μπορούν να ξεγραφτούν. Ένα μόνο πράγμα είναι που μπορεί να σε κάνει να χαρείς τα βασίλεια και τη δόξα σου. Μα είναι δύσκολο, πολύ δύσκολο.

- Δεν σας ρωτώ αν είναι δύσκολο, μόνο ποιο είναι;

- Ε, τότε Βασιλιά μου, στους ορισμούς σου, είναι το Αθάνατο νερό που όποιος το πει, θάνατο δεν φοβάται. Μα όποιος πάει για να το πάρει, πρέπει να περάσει ανάμεσα από δυο βουνά που χτυπά το ένα πάνω στο άλλο ασταμάτητα κι ούτε πουλί πετούμενο δεν προλαβαίνει να περάσει. Άμα περάσεις τα δυο βουνά, είναι ένας δράκος ακοίμητος και φυλάει το Αθάνατο νερό. Σκοτώνεις το δράκο και το παίρνεις.

Ευθύς ο Αλέξανδρος προστάζει και του φέρνουνε το άλογό του το Βουκεφάλα που φτερά δεν είχε και σαν πουλί πέταγε. Καβαλικεύει και ξεκινά. Περνά τα δυο βουνά, σκότωσε τον ακοίμητο δράκο και πήρε το γυαλί που χε το Αθάνατο Νερό. Μα έλα που όταν γύρισε στο παλάτι, δεν το φύλαξε καλά! Το βλέπει η Αδελφή του και χωρίς να ξέρει τι είναι, το χύνει. Και κατά τύχη χύθηκε πάνω σε μια αγριοκρεμμύδα και γι' αυτό από τότε οι αγριοκρεμμύδες δεν ξεραίνονται ποτέ. Μετά από ώρα πάει ο Αλέξανδρος να πει το νερό, μα που 'ν' το; Ρωτά την Αδελφή του κι αυτή του λέει πως δεν ήξερε τι ήταν και το έχυσε! Τρελάθηκε από το θυμό και τη στεναχώρια του και την καταράστηκε να γίνει από τη μέση και κάτω ψάρι και να βασανίζεται. Ο Θεός τ' άκουσε και από τότε, όσοι γυρίζουνε με τα καράβια, τη βλέπουνε και παραδέρνεται μέσα στα κύματα. Ωστόσο τον Αλέξανδρο δεν τον μισεί κι όταν δει καράβι το αρπάζει από την πλώρη και ρωτάει:

- Ζει ο βασιλιάς Αλέξανδρος;

Κι αν ο караβοκύρης δε ξέρει και απαντήσει:

- Απέθανε...

Τότε η κόρη από τη μεγάλη της λύπη ταράζει με τα χέρια και με τα ξέπλεκα ξανθά μαλλιά της τη θάλασσα και πνίγει το καράβι. Όσοι όμως ξέρουνε, απαντούν:

- Ζει και βασιλεύει και τον κόσμο κυριεύει...

Και τότε η γοργόνα από τη χαρά της παύει τους ανέμους και τα κύματα και παίζει τη λύρα της και τραγουδάει γλυκά τραγούδια και απ' αυτή μαθαίνουν οι ναύτες τους καινούριους σκοπούς.

Θρησκευτικές & Λαϊκές παραδόσεις

Το τάισμα της βρύσης

Τα μεσάνυχτα της παραμονής των Χριστουγέννων, στα χωριά της Κεντρικής Ελλάδας, γίνεται το λεγόμενο "τάισμα" της βρύσης. Οι κοπέλες του χωριού, λίγες ώρες πριν ξημερώσει Χριστούγεννα, πηγαίνουν στις βρύσες του χωριού και τις αλείφουν με βούτυρο και μέλι, με την ευχή όπως τρέχει το νερό να τρέχει και η προκοπή στο σπίτι τον καινούργιο χρόνο και όπως γλυκό είναι το μέλι, έτσι γλυκιά να είναι και η ζωή τους.

Μ' αυτή την κίνηση παίρνουν από τη βρύση το "αμίλητο" νερό. Για να έχουν καλή σοδειά έφερναν στη βρύση βούτυρο, τυρί, ή ψημένο σιτάρι ή κλαδί ελιάς, ή όσπρια και φρόντιζαν να φτάσουν εκεί όσο το δυνατόν νωρίτερα, γιατί, όπως έλεγαν, όποια θα πήγαινε πρώτη στη βρύση, αυτή θα στεκόταν και η πιο τυχερή ολόκληρο το χρόνο. Επιστρέφοντας στο σπίτι, οι γυναίκες, έφερναν το καινούργιο νερό, αφού πρώτα είχαν αδειάσει από τα βαρέλια τους το παλιό.

Η διαδικασία αυτή της μετάβασης και της επιστροφής στη βρύση, γίνεται σιωπηλά- για αυτό και ονομάστηκε αμίλητο νερό. Με το 'αμίλητο' νερό οι γυναίκες ραντίζουν τα σπίτια τους, για ευρωστία και καλή τύχη.

Θεοφάνια

Τα Θεοφάνια ή τα Φώτα μαζί με την ημέρα του Αγιασμού και του Αϊ Γιάννη κάνουν ένα τριήμερο γιορτής των νερών.

Στις 6 Ιανουαρίου γιορτάζουν τη Βάπτιση του Χριστού. Αυτή τη μέρα τη λέμε Θεοφάνια ή Φώτα. "Θεοφάνια" γιατί κατά τη διάρκεια της βάπτισης του Χριστού εμφανίστηκε η Αγία Τριάδα, ο Πατέρας, ο υιός και το Άγιο Πνεύμα με μορφή περιστεριού. Και "Φώτα" γιατί οι χριστιανοί που βαπτίζονταν ομαδικά εκείνη τη μέρα, φωτίζονταν με τη χάρη του Αγίου Πνεύματος. Για μας σήμερα είναι μια ειδική τελετή για τον αγιασμό των υδάτων.

Σε λιμάνια, ποτάμια και δεξαμενές, ο κόσμος μαζεύεται μαζί με τον ιερέα που ρίχνει τον Τίμιο Σταυρό στα νερά. Κολυμβητές, κυρίως νέοι, βουτούν στα κρύα νερά και συναγωνίζονται για το ποιος θα πιάσει το Σταυρό και θα τον επιστρέψει στον Ιερέα παίρνοντας τις ευχές της Εκκλησίας. Την παραμονή των Θεοφανίων ο Ιερέας περνά από όλα τα

σπίτια για να τα αγιάσει και οι άνθρωποι νηστεύουν για να πιουν τη μέρα των Θεοφανίων τον Μεγάλο Αγιασμό. Με αυτόν θα ραντίσουν τα σπίτια, τα ζώα και τα κτήματα για να έχουν καλή σοδειά.

Κεφάλαιο 5^ο

Εκπαιδευτικές δραστηριότητες

Επίσκεψη στις Ιαματικές Πηγές Λουτρών Υπάτης

Η Λουτρόπολη της Υπάτης βρίσκεται 18 χλμ. δυτικά από τη Λαμία. Τα λουτρά της είναι γνωστά ήδη από τον 4ον αιώνα π.Χ και ήταν αφιερωμένα στη θεά του έρωτα και της ομορφιάς Αφροδίτη. Το ιαματικό νερό αναβλύζει σε θερμοκρασία 33,5 βαθμούς Κελσίου. Οι θεραπευτικές του ιδιότητες είναι μελετημένες από παλιά. Είναι κατάλληλο για τη θεραπεία πολλών παθήσεων, κυρίως του κυκλοφοριακού συστήματος, δερματοπάθειες, διαταραχές καρδιακής λειτουργίας, υπέρταση, ρευματοπάθειες, αρθροπάθειες κ. α. Τα Λουτρά Υπάτης έχουν οργανωμένο υδροθεραπευτήριο με πολύ καλή ξενοδοχειακή υποδομή και εκτεταμένους χώρους πράσινου και αναψυχής, προσφέροντας όλες τις ανέσεις στους επισκέπτες.

Λουτρά Υπάτης

Τα Λουτρά Υπάτης είναι ένα μικρό χωριό, κοντά στους βόρειους πρόποδες της Οίτης και σε υψόμετρο 70μ., που ζει στους ρυθμούς των ιαματικών λουτρών του. Σχεδιασμένο για λουτρόπολη, έχει μια ασυνήθιστα ευρύχωρη ρυμοτομία, μεγάλα πάρκα και επιβλητικά κτίρια, σημαντικά δείγματα ξενοδοχειακής αρχιτεκτονικής, από τις παλιότερες εποχές. Τα περισσότερα σημερινά της οικήματα είναι ξενοδοχειακά καταλύματα, όλων των κατηγοριών, καθώς η λουτρόπολη σφύζει από ζωή κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού, ενώ το χειμώνα σχεδόν ερημώνει, προς χαρά των αραιών επισκεπτών της.

Γύρω από το πάρκο των Λουτρών Υπάτης εγκαταλειμμένα ξενοδοχεία εποχής μαρτυρούν αλλοτινές δόξες.

Τα ιαματικά νερά της Υπάτης, που είναι γνωστά από την αρχαιότητα, φαίνεται ότι ανάβλυσαν μετά από τον καταστρεπτικό σεισμό της βόρειας Εύβοιας, το 427 π.Χ., που αναφέρουν ο Στράβων κι ο Θουκυδίδης.

Η ύπαρξή τους βεβαιώνεται από διάφορα αρχαιολογικά ευρήματα, όπως μαρμάρινη πλάκα με την επιγραφή: "Λήθην τ' όπισθεν ος ίθι ελεύσεται", που σημαίνει ότι όποιος έρχεται εδώ ξεχνάει τα παλιά. Ήταν αφιερωμένα στη θεά ΑΦΡΟΔΙΤΗ, το όνομα της οποίας βρέθηκε γραμμένο με γράμματα του 4ου αιώνα π. Χ., σε αρχαίο κλιμακοειδές βάθρο στη βάση της πηγής.

Το πρώτο κτίριο των ιαματικών λουτρών, κτισμένο στα τέλη του 19ου αιώνα, διέθετε σαρανταδύο μαρμάρινους λουτήρες, δύο δεξαμενές ομαδικών λούσεων.

*Το ξενοδοχείο
"Φθιώτις", (εξωτερική
όψη άνω) υποδειγματικό
αρχιτεκτονικό
δημιούργημα.*

Υποστηρίζεται ότι, τον πρώτο μετά Χριστό αιώνα, που η Υπάτη θεωρείτο η έδρα της θεσσαλικής μαγανείας, οι μάγισσες της Υπάτης μαζί με μαγικά φίλτρα και βοτάνια, όπως το φυτό της Οίτης ελλέβορος, για τη θεραπεία διαφόρων παθήσεων, χρησιμοποιούσαν και τα ιαματικά λουτρά.

Κατά το Μεσαίωνα δεν υπάρχουν αναφορές για χρήση των νερών, ενώ στην τουρκοκρατία αναφέρονται τα λουτρά του Πατρατζίκ.

Οι βάσεις για την οργάνωση της λουτρόπολης μπήκαν με τη δημοσίευση Βασιλικού Διατάγματος στην Εφημερίδα της Κυβέρνησης, την 30 Ιανουαρίου 1890, "Περί εγκρίσεως διαγράμματος Λουτρών Υπάτης" και ο θεμέλιος λίθος του πρώτου οργανωμένου υδροθεραπευτηρίου μπήκε την 28 Ιουλίου 1891, ανατολικά της πηγής, σε περίπου 50 μέτρα απόσταση. Ο χώρος γύρω από την πηγή μετατράπηκε σε κατάφυτο πάρκο, περιμετρικά του οποίου κτίστηκαν τα μεγάλα και πολυτελή ξενοδοχεία "Οίτη", "Οθρυς", "Φθιώτις" και τα λαϊκά δωμάτια με την προσωνομία "Σπερχειός". Αργότερα προστέθηκαν τα περίπτερα "Υπάτη" "Λαμιά" και το "Πηγαί".

Στο τέλος του 19ου αιώνα και τις πρώτες δεκαετίες του 20ου τα Λουτρά Υπάτης υπήρξαν ένας από τους πιο γνωστούς τουριστικούς προορισμούς που απευθυνόταν στην ελίτ της εποχής. Με τη γερμανική κατοχή το υδροθεραπευτήριο διέκοψε τη λειτουργία του, η λουτρόπολη ρήμαξε και τα άλλοτε μεγαλόπρεπα κτίρια λεηλατήθηκαν.

Το υδροθεραπευτήριο επισκευάστηκε και λειτούργησε πάλι μέχρι το τέλος της δεκαετίας του 1950 και την αρχή της δεκαετίας του 1960, οπότε κατεδαφίστηκε και χτίστηκε το σημερινό. Το ξενοδοχείο "Φθιώτις" κατεδαφίστηκε κι αυτό και στη θέση του χτίστηκε τότε το ξενοδοχείο "ΞΕΝΙΑ", που λειτουργεί μέχρι σήμερα.

Στις δεκαετίες 1960, 1970 και 1980 ο ιαματικός τουρισμός στην περιοχή παρουσίασε μεγάλη ανάπτυξη, ενώ τη δεκαετία του 1990 μέχρι σήμερα σημειώνει μικρή πτωτική πορεία.

Η μοναδικότητα της πηγής της Υπάτης, που αναβλύζει από κρατήρα βάθους 18 μέτρων, έγκειται στο γεγονός ότι είναι ταυτόχρονα οξυανθρακούχος και υδροθιο- χλωριονατριούχος.

*Η πηγή των θειούχων νερών
στο κέντρο του πάρκου των
Λουτρών Υπάτης. Αναβλύζει
από βάθος 18 μ.*

Η θερμοκρασία των νερών της είναι 33,5° C. Τα νερά της πηγής ασκούν θεραπευτική και ανακουφιστική δράση σε πάσχοντες από παθήσεις του κυκλοφορικού συστήματος, δερματικές, αρθρικές, ρευματικές, γυναικολογικές, του αναπνευστικού συστήματος, υπέρταση, καρδιακή ανεπάρκεια στεφανιαία και

σύνδρομα από διαταραχές του νευροφυτικού συστήματος και των περιφερικών νεύρων.

Τα Λουτρά Υπάτης, λόγω του ξενοδοχειακού τους δυναμικού, της φυσικής ομορφιάς του χώρου, του υγιεινού κλίματος, της γεωγραφικής θέσης και της άνετης πρόσβασης από οποιοδήποτε σημείο της στεριανής Ελλάδας, προσφέρονται για ευχάριστη διαμονή και για πεζοπορικές - ορειβατικές εξορμήσεις στη γύρω περιοχή

Επίσκεψη σε ΚΠΕ Υπάτης

Η περιβαλλοντική ομάδα επισκέφθηκε την ευρύτερη περιοχή των Λουτρών Υπάτης το διάστημα 6-8/4/2006. Κατά τη διάρκεια της επίσκεψης, οι μαθητές είχαν την ευκαιρία να πραγματοποιήσουν οργανωμένη επίσκεψη στον ποταμό Σπερχειό, στο Γοργοπόταμο, στο Μουσείο Φυσικής Ιστορίας στο μοναστήρι Αγάθωνος και σε ορεινό ρέμα της περιοχής.

Αρχικά, οι υπεύθυνοι του ΚΕΠ ξενάγησαν τις μαθητικές ομάδες στην πηγή των ιαματικών λουτρών και μέσω συζήτησης τους πληροφόρησαν γενικότερα για τις ιαματικές πηγές (δημιουργία, σύσταση κλπ) και τη χρήση τους (ιαματική, τουριστική κλπ).

Στη συνέχεια επισκέφθηκαν το χώρο όπου βρίσκονται οι λουτήρες και εφαρμόζονται οι θεραπείες.

Το πρόβλημα των νερών σε τοπικό επίπεδο: Θαλάσσια μόλυνση στον Δήμο Αυλώνας (Συνέντευξη Αντιδημάρχου κ. Ν. Μπιμπλή

«Στον Δήμο Αυλώνας οι δεξαμενές που δέχονται τα λύματα των Δημοτικών διαμερισμάτων : Ορίου, Αυλωναρίου, Δάφνης και Αγίου Γεωργίου έχουν κορεσθεί με αποτέλεσμα να υπάρχει πρόβλημα στην ρύπανση του ποταμού Νηλέα και Χόνδρου .Το ίδιο πρόβλημα εμφανίζεται και με τα απόβλητα των ελαιοτριβείων.

Παρόλα αυτά στις μετρήσεις που πραγματοποιήθηκαν στα θαλάσσια ύδατα της Μουρτερής (όπου εκβάλλουν οι ανωτέρω Χείμαροι) δεν έχουν βρεθεί στοιχεία που να προκαλούν ανησυχία . Οι μετρήσεις δείχνουν δείκτες πολύ κάτω από τους αποδεκτούς, έως και μηδενικούς .

Στα υπόγεια ύδατα (πόσιμο ύδωρ) που χρησιμοποιεί ο Δήμος μας, έχουν βρεθεί στη γεώτρηση στο πυργί και στη γεώτρηση στο Νεοχώρι στοιχεία που προέρχονται από τη χρήση λιπασμάτων (νιτρικά) και για το λόγο αυτό οι δύο αυτές γεωτρήσεις καταργήθηκαν. Οι άλλες γεωτρήσεις του Δήμου μας ελέγχονται τακτικά (κάθε μήνα από ένα πρόγραμμα σε συνεργασία με το ΙΓΜΕ). Ο έλεγχος γίνεται πριν από την χλωρίωση και μέχρι τώρα τα δείγματα δεν έχουν δείξει να υπάρχει το παραμικρό πρόβλημα. Τα πόσιμα νερά του δήμου Αυλώνας χαρακτηρίζονται σαν πολύ καλής ποιότητας έως καλής ποιότητας, με βάση την σκληρότητά τους.

Στο γάλα εμφανίστηκε ένα πρόβλημα το 2002 σε ένα κοπάδι από την Οκτωνιά (κοπάδι ελεύθερης βοσκής) αλλά ακόμα δεν έχουν διευκρινιστεί οι αιτίες από τη Διεύθυνση Υγιεινής που πραγματοποιεί την έρευνα. Πιθανώς να έχει σχέση με την βοσκή τους σε χώρο πλησίον παλαιάς χωματερής.»

Φωτογράφιση & βιντεοσκόπηση περιοχών ιδιαίτερης φυσικής ομορφιάς με νερά

Μέρος της μαθητικής ομάδας, μαζί με τη συντονίστρια εκπαιδευτικό του προγράμματος και τον ερευνητή-εκδότη κ. Μιχάλη Ποντίκη, επισκέφθηκαν περιοχές

του Δήμου Αυλώνας και των όμορων Δήμων Κύμης και Κονιστρών για να φωτογραφίσουν και να βιντεοσκοπήσουν πηγές, ποτάμια, νεροτριβιές κλπ.

Κατά τη διάρκεια των επισκέψεων, οι μαθητές συζητούσαν με τον κ. Μ. Ποντίκη που τους εξηγούσε το ιστορικό και τη χρήση των συγκεκριμένων

κατασκευών που σχετίζονταν με το νερό.

Τελικά οι μαθητική ομάδα ετοίμασε ένα βίντεο 30' (DVD) με περιγραφή, το οποίο αποτελεί το τελικό προϊόν του προγράμματος και το συνοδευτικό κείμενο (script) παρατίθεται στο επόμενο κεφάλαιο.

Κεφάλαιο 6^ο

Τελικό προϊόν & Δημοσιοποίηση

Τα νερά στην ευρύτερη περιοχή του Δήμου Αυλώνας- Κείμενο DVD παραγωγής περιβαλλοντικής Ομάδας

Η ΚΡΗΝΗ ΣΤΑ ΓΟΥΡΝΙΑ

Τα παλιότερα χρόνια, όταν δεν είχαν αναπτυχθεί ακόμα τα συστήματα μεταφοράς του νερού με δίκτυα σωλήνων, δεξαμενές κλπ, οι άνθρωποι για να διευκολυνθούν ως προς τη χρήση του νερού, κατασκεύαζαν κρήνες στα σημεία που υπήρχαν φυσικές πηγές ή πηγάδια όταν υπήρχαν υπόγεια νερά κοντά στην επιφάνεια του εδάφους.

Οι κρήνες ήταν απλές κατασκευές που η βασική τους ιδέα είναι να ελεγχθεί η ροή του νερού μιας φυσικής πηγής και να βρει έξοδο από ένα κρουνό. Στον κρουνό, η ροή του νερού μπορούσε να διακοπεί όταν το νερό δεν χρειαζόταν και υπήρχε δυνατότητα να αποθηκευτεί. Γι' αυτό και σε πολλές παλιές κρήνες έχει κατασκευασθεί μαζί και δεξαμενή. Στα Γουρνία, που είναι μια εξοχική περιοχή της Κύμης, η κρήνη που υπάρχει εκεί έχει κατασκευασθεί από την εποχή της Τουρκοκρατίας.

Όπως λέει και το όνομά της - που είναι υποκοριστικό της λέξης «γούρνα», στον πληθυντικό «τα γουρνία» - οι κρήνες είχαν και γούρνες δηλαδή φυσικές ή τεχνητές κατασκευές σαν λεκάνες όπου συγκεντρωνόταν το νερό. Από εκεί έπιναν τα ζώα και από εκεί με ένα σύστημα αυλακιών ποτίζονταν και οι γύρω από την πηγή καλλιέργειες.

Φυσικά η κύρια λειτουργία που είχαν οι κρήνες ήταν αυτή της τροφοδοσίας των ανθρώπων που έμεναν κοντά, με πόσιμο νερό. Στις κρήνες παλαιότερα έρχονταν οι άνθρωποι, κυρίως οι γυναίκες, που με στάμνες και άλλα δοχεία έπαιρναν νερό για τα σπίτια τους. Επειδή αυτή η λειτουργία της κρήνης ήταν πολύ βασική για την ανθρώπινη ζωή, οι άνθρωποι θεωρούσαν τις κρήνες, σημεία που είχαν την προστασία κάποιων αγίων ή του Χριστού. Έτσι στην «πλάτη», δηλαδή στον τοίχο, της κρήνης χάραζαν παλιά σχεδόν πάντα ένα σταυρό.

Η ΙΑΜΑΤΙΚΗ ΠΗΓΗ ΤΟΥ ΧΩΝΕΥΤΙΚΟΥ

Η φυσική πηγή του Χωνευτικού, βόρεια της Κύμης, έγινε γνωστή μόλις τον 20^ο αι. Αρχικά από βοσκούς και στη συνέχεια από κάποιους κατοίκους της Κύμης που πίνοντας αυτό το νερό ένιωθαν ευεξία. Γρήγορα διαπίστωσαν ότι η σύνθεση των

μεταλλικών στοιχείων που περιείχε το νερό βοηθούσε, κυρίως τους νεφροπαθείς να αποβάλλουν τις «πέτρες» που είχαν δημιουργηθεί στα νεφρά τους.

Τη διαπίστωση αυτή την έκανε σύντομα και οι αναγνωρισμένοι γιατροί. Έτσι η πηγή θεωρήθηκε Ιαματική, αν και επίσημα αναγνωρίστηκε ως Ιαματική μόλις το 1999, και απέκτησε μεγάλη φήμη σε όλη την Ελλάδα. Τις δεκαετίες του 1950, '60 και '70, ο ιαματικός τουρισμός γνώρισε μεγάλη άνθιση στην Κύμη, με σημείο αναφοράς το Χωνευτικό. Όμως

η ανάπτυξη των σύγχρονων ιατρικών μεθόδων της λιθοτριψίας μοιραία περιόρισε αυτό το ρεύμα των επισκεπτών.

Στο χώρο του Χωνευτικού λειτουργεί και το εργοστάσιο εμφιάλωσης νερού «Κύμη» που αντλεί νερό από ιδιόκτητες πηγές. Είναι πολύ γνωστό στην ελληνική αγορά εμφιαλωμένου νερού.

ΤΟ ΑΓΙΑΣΜΑ ΤΗΣ ΕΝΟΡΙΑΣ

Μερικές φυσικές πηγές συνδέονταν από τους ανθρώπους με κάποια θεϊκή ενέργεια. Μια θεραπεία κάποιου άρρωστου που ήπια νερό από την πηγή ή η εύρεση μιας εικόνας εκεί κοντά τους έκαναν να πιστεύουν ότι το νερό αυτής της πηγής ήταν αγιασμένο. Αυτές οι πηγές λέγονται «Αγιάσματα».

Τα Αγιάσματα, όπως αυτό του χωριού Ενορία, ήταν αφιερωμένα σε κάποιον Άγιο και δίπλα στην πηγή υπάρχει προσκυνητάρι. Οι άρρωστοι που πήγαιναν παλιότερα στα αγιάσματα με την ελπίδα να θεραπευθούν πίνοντας λίγο αγιασμένο νερό, άφηναν κοντά στην πηγή κάτι δικό τους σαν προσφορά, συνήθως ένα ρούχο.

Το Αγίασμα της Ενορίας είναι σήμερα αφιερωμένο στον Άγιο Γρηγόριο που το εξωκλήσι του βρίσκεται εκεί κοντά. Όπως μας λέει ένα συγγραφέας του 19^{ου} αι., παλαιότερα δεν ήταν αφιερωμένο σε κάποιον συγκεκριμένο Άγιο, πράγμα που σημαίνει πιθανότατα ότι οι άνθρωποι θεωρούσαν το νερό «αγιασμένο» (δηλαδή νερό με Θεϊκή ενέργεια) από τον καιρό της ειδωλολατρίας.

Ο ΝΕΡΟΜΥΛΟΣ ΤΟΥ ΣΑΝΤΑ

Στους νερόμυλους υπήρχε μια δεξαμενή που συλλεγόταν το νερό και ένας μεγάλος αγωγός που το κατηύθυνε στη φτερωτή, δηλαδή σε μια ρόδα με προεξοχές σαν φτερά στην

περιφέρειά της, στην οποία έδινε κίνηση. Η φτερωτή μετέδιδε με τη σειρά της την κίνηση σε μια μυλόπετρα – σαν αυτή που μπορούμε ακόμη να δούμε στην εσωτερική γωνία του μύλου του Σαντά – που περιστρεφόμενη στον ίδιο άξονα με μια άλλη ακίνητη μυλόπετρα, άλεθε το στάρι ή τα άλλα δημητριακά που περνούσαν ανάμεσά τους.

Ο νερόμυλος του Σαντά σταμάτησε να δουλεύει – γιατί πλέον η αλευροποίηση του σταριού γινόταν από βιομηχανίες – γύρω στο 1960. Ως τότε, εξυπηρετούσε τους κατοίκους των γύρω χωριών Ανδρονιάνοι, Δέντρα και Πύργος, με

τα οποία συνδέονταν με μονοπάτια από όπου γίνονταν οι μεταφορές με ζώα. Όταν σταμάτησε να λειτουργεί ο μύλος, έκλεισαν σιγά-σιγά και τα μονοπάτια. Σχεδόν ξεχάστηκαν. Μόλις το 2002, μια ομάδα 20 περίπου εθελοντών από όλο τον κόσμο, δουλεύοντας ένα περίπου μήνα το ξανάνοιξε.

Τότε ξαναθυμηθήκαμε και τα δύο όμορφα πέτρινα τοξωτά γεφύρια που υπάρχουν κοντά στο μύλο του Σαντά. Φτιάχτηκαν το 19^ο αι., το ένα από Ηπειρώτες και το άλλο από Πηλιωρήτες μαστόρους, για να «δαμάσουν» την άλλη, την κακή όψη των νερών, δηλαδή αυτήν που ακόμα και όταν δεν προκαλεί καταστροφές ή πνιγμούς, διακόπτει όμως την επικοινωνία και δυσκολεύει την

καθημερινότητα των ανθρώπων.

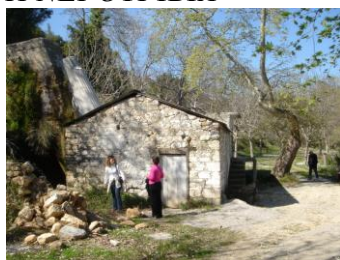
Η ΠΗΓΗ ΚΩΛΕΘΡΑ

Μερικές φυσικές πηγές αναβλύζουν μεγάλη ποσότητα νερού. Είναι στην πραγματικότητα σημεία εξόδου στην επιφάνεια, μεγάλων ποσοτήτων υπόγειων νερών που συλλέγονται αέναα ανάμεσα σε στεγανά πετρώματα εντός του εδάφους.

Τέτοιες φυσικές πηγές είναι ταυτόχρονα πηγές ποταμιών. Μια τέτοια φυσική πηγή είναι η Κωλέθρα, κοντά στο χωριό Βρύση του Δήμου Κονιστρών. Από αυτή τη φυσική πηγή υδρεύεται ένα μεγάλο μέρος της γύρω περιοχής. Από εδώ ξεκινά και ένας βασικός παραπόταμος του μεγαλύτερου ποταμιού της ανατολικής Εύβοιας, του Μονοδρυάτικου ή Οξυλιθιώτικου, όπως το λένε οι ντόπιοι.

Η ΝΕΡΟΤΡΙΒΙΑ

Το νερό των ποταμιών είχε παλιά δύο όψεις για τον άνθρωπο, μια καλή και μια κακή. Η καλή όψη είναι ότι η δύναμη του νερού που κυλούσε μπορούσε να χρησιμοποιηθεί για να

κινήσει κάποια απλά μηχανικά συστήματα που τον βοηθούσαν να καλυτερεύσει τη ζωή του. Όπως στις λεγόμενες νεροτριβιές που ήταν εργαστήρια όπου έπλεναν κουβέρτες, κιλίμια και φλοκάτες.

ΤΟ ΓΕΦΥΡΙ ΤΗΣ ΒΡΥΣΗΣ ΚΑΙ Η ΓΕΦΥΡΑ ΤΟΥ ΜΟΝΟΔΡΥΟΥ

Κοντά στην Κωλέθρα και στη Νεροτριβιά βρίσκεται το πετρόκτιστο, τοξωτό γεφύρι του χωριού Βρύση, με δύο «ανακουφιστικά» τόξα δεξιά και αριστερά του μεγάλου τόξου του. Δίπλα ακριβώς βρίσκεται σήμερα η νέα γέφυρα για τη διάβαση οχημάτων που χτίστηκε στις αρχές του 20^{ου} αι. και ο εγκαταλειμμένος νερόμυλος δημητριακών.

φτιάχτηκε με σύγχρονη για την εποχή της τεχνολογία και η μεγάλη γέφυρα στο Μονόδρυ. Προηγουμένως υπήρχε μια άλλη επίσης πετρόκτιστη γέφυρα λίγο πιο ανατολικά από τη σημερινή. Το χειμώνα τα νερά του ποταμού είναι ιδιαίτερα ορμητικά και έχουν αναφερθεί πολλοί πνιγμοί παιδιών που έπαιζαν τα παλαιότερα χρόνια. Ακόμη και όταν δεν υπάρχουν ορμητικά νερά, οι «σουβάλες» - δηλαδή διάσπαρτες λεκάνες μεγάλου βάθους - αποτέλεσαν θανατηφόρες παγίδες για μικρούς και μεγάλους που δεν γνώριζαν κολύμπι. Τέλος, την ημέρα των Θεοφανίων μαζεύεται πλήθος κόσμου στη γέφυρα και στις όχθες του Μονοδρυάτικου ποταμού για να δει τους νέους που βουτούν να πιάσουν το σταυρό που ρίχνει ο παπάς πάνω από τη γέφυρα.

Πληροφοριακό υλικό: Μιχάλης Ποντίκης

Φωτογραφίες: Αγγελική Μερτζανίδου

Κάμερα: Γάσος Μπιμπλής

Δημοσιοποίηση αποτελεσμάτων

Φωτογραφία από την εκδήλωση στις 7/7/2006 στην αίθουσα εκδηλώσεων του Εν. Λυκ. Αυλωναρίου

Με το κλείσιμο της σχολικής χρονιάς 2005-06, οι μαθητές του σχολείου οργάνωσαν, μαζί με τους υπεύθυνους καθηγητές, μια εκδήλωση-τρίπτυχο για τις πολιτιστικές και περιβαλλοντικές δραστηριότητές τους.

Κατά τη διάρκεια της εκδήλωσης, προβλήθηκε το παραπάνω βίντεο για τα νερά στους όμορους Δήμους και στο Δήμο Αυλώνος ενώ η μαθήτρια Άννα Τσώνη είχε το ρόλο της αφηγήτριας όπως φαίνεται και στη διπλανή φωτογραφία.

Δραστηριότητες δημοσιοποίησης

Παράλληλα με την ενημερωτική ημερίδα όπου προσήλθαν πλήθος κόσμου και επίσημοι φορείς, εστάλησαν δελτία τύπου που δημοσιεύθηκαν σε εφημερίδες της Εύβοιας (Ευβοϊκή Γνώμη, Πανευβοϊκό Βήμα, Τόλμη κλπ) και στον ειδησεογραφικό ιστότοπο Σερβιτόρος της Εύβοιας ([www. servitoros.gr](http://www.servitoros.gr)).

Επίσης, ενημερώθηκε ο ιστότοπος του σχολείου και θα δημοσιευθεί το πλήρες κείμενο και οι φωτογραφίες των δραστηριοτήτων του προγράμματος (<http://lyk-avlon.eyv.sch.gr>).

Επιδιώξαμε την εμπλοκή της ευρύτερης τοπικής κοινωνίας ώστε να τους κάνουμε συμμετόχους στις δράσεις του σχολείου και παράλληλα να ανοίξουμε τις «πόρτες» του σχολείου σε όλους τους συντελεστές της εκπαίδευσης. Οι μαθητικές ομάδες συνέλεξαν πληροφοριακό από τους κατοίκους της περιοχής ενώ επιπλέον έλαβαν συνέντευξη από επίσημους φορείς όπως ο αντιδήμαρχος Αυλώνας κ. Ν. Μπιμπλής και ο εκδότης-ερευνητής κ. Μ. Ποντίκης.

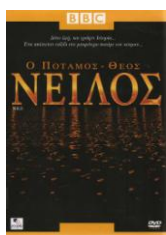
Ομάδες εργασίας:

Όνοματεπώνυμο μαθητών συμμετεχόντων στο πρόγραμμα

A/A	Επώνυμο	Όνομα	Ον. Πατρός
1.	Βαρδακώστα	Καλλιόπη	Ιωάννης
2.	Γκαρούτσου	Χρυσοβαλάντη	Αναστάσιος
3.	Ζέρβα	Γεωργία	Χαράλαμπος
4.	Καραμπέτσος	Θεοφάνης	Βασίλειος
5.	Καράπα	Αικατερίνη	Ευάγγελος
6.	Κεράτσας	Σταμάτιος	Νικόλαος
7.	Λάμπρου	Λάμπρος	Ιωάννης
8.	Λάμπρου	Χαράλαμπος	Δημήτριος
9.	Λύκου	Σωτηρία	Παναγιώτης
10.	Μαγκανιάρης	Πέτρος	Παναγιώτης
11.	Μάμμας	Αναστάσιος	Νικόλαος
12.	Μερτζανίδου	Αγγελική	Αναστάσιος
13.	Μοσχογιάννη	Αθηνά	Γεώργιος
14.	Μούτσα	Σουέλα	Ζυχγί
15.	Μπιμπλής	Αναστ.-Λαέρτης	Νικόλαος
16.	Πασσάς	Φίλιππος	Νικόλαος
17.	Περδικάρη	Ελεάνα	Αντώνιος
18.	Πηλιχού	Ιωάννα	Αθανάσιος
19.	Σαμαράς	Σταμάτιος	Ευάγγελος
20.	Σγούρος	Παναγιώτης	Δημήτριος
21.	Σούτη	Εριών	Γιάννη
22.	Τσαπέρου	Αθηνά	Δημήτριος
23.	Τσώνη	Άννα	Δημήτριος
24.	Φλώρος	Κων/νος	Ιωάννης

Βιβλιογραφία & προτεινόμενο ενημερωτικό υλικό

- Από τη Βικιπαίδεια wikipedia.gr, την ελεύθερη εγκυκλοπαίδεια
- Από την Live-Pedia.gr, ελεύθερη ηλεκτρονική εγκυκλοπαίδεια
- Χλέτσος Βασίλης - <http://www.esoterica.gr/articles/history/katak1/katak1.htm>
- *Τα ταξίδια του Ηροδότου*, Εργασία για το μάθημα των αρχαίων ελληνικών (ΦΑ-04), Επιμέλεια: Κώστας Πνευματικός, Αρ.μητρώου : 200254, Εξάμηνο : Β' Ιστορικού – Αρχαιολογικού
- Περιβαλλοντική Εργασία Γ' τάξης Γυμν. Αυλωναρίου, «*Κρήνες & Πηγάδια της Περιοχής*», σχολ. έτ. 2004-05.
- Χρήστος Μυστιλιάδης, <http://www.rodosport.gr/enlefko/kairo140405.htm>
- <http://www.focusmag.gr/articles/view-article.rx?oid=3684>
- "Θυμάμαι Τους Θρύλους - Αναβιώνω Τις Παραδόσεις", 2ο Τ.Ε.Ε. Ν. Σμύρνης
- <http://2tee-N-Smyrn.Att.Sch.Gr/Politistikosite/Politistikok41.htm>
- Alfred C., (1961), *The Egyptians*, Thames and Hudson: London
- Ions, V., (1986), *Egyptian Mythology*, Newnes Books: London
- DVD: Ποταμός Θεός Νείλος (**Παραγωγή: BBC**)

Εναλλακτικός Τίτλος: Nile
Ελληνικοί Υπότιτλοι: Ναι
Διάρκεια Ταινίας (λεπτά): 150
Γλώσσα: Αγγλικά
Χώρα: Αγγλικά
Πρόσθετες Παροχές: Extras
Ήχος: Dolby Digital
Εικόνα: Fullscreen

Αυτή είναι η συναρπαστική ιστορία του Νείλου, του θρυλικού ποταμού που γέννησε έναν κορυφαίο πολιτισμό, είδε την άνοδο και την πτώση μυθικών πόλεων, επιβίωσε από πλημμύρες και ξηρασίες και αποτελεί έναν από τους πιο εντυπωσιακούς βιότοπους του πλανήτη... Περιέχονται 3 επεισόδια 50λεπτα: 1 – Κροκόδειλοι και Βασιλιάδες: Κανένα άλλο ποτάμι δεν έχει αφήσει τόσο μεγάλη κληρονομιά στους ανθρώπους: τη γέννηση του πρώτου μεγάλου πολιτισμού, της Αρχαίας Αιγύπτου! Οι Αιγύπτιοι, από τους απλούς χωρικούς μέχρι το Φαραώ, πίστευαν ότι τα νερά του είναι μαγικά, και υποκλίνονταν με δέος στις δυνάμεις του... 2 – Ένα Ταξίδι στο Χρόνο: Ο πολιτισμός της Αρχαίας Αιγύπτου αναπτύχθηκε πάνω στις μεγάλες πλημμύρες του Νείλου, που εξασφάλιζαν πλούσιο και γόνιμο έδαφος για τις καλλιέργειες... Σε ένα εκπληκτικό ταξίδι προς το Σουδάν, την Αιθιοπία, ανακαλύπτουμε τα μυστικά του ποταμού και πως γεννιούνται οι θαυματουργές πλημμύρες που δίνουν ζωή στην άγονη έρημο... 3 – Η Αναζήτηση της Πηγής: Θρυλικοί εξερευνητές όπως ο Δρ. Λίβινγκστοουν και τολμηροί τυχοδιώκτες έχουν ταξιδέψει μέσα από τις ζούγκλες και τους βάλτους της μεγάλης ηπείρου αναζητώντας τη θρυλική πηγή του Νείλου. Ο Στάνλεϊ ήταν αυτός που κατόρθωσε τελικά να κολλήσει όλα τα κομμάτια του παζλ αποκαλύπτοντας το καλά φυλαγμένο μυστικό του ποταμού – την πηγή του.

Ευχαριστίες

Ευχαριστούμε θερμά τους παρακάτω για την υλική υποστήριξη ή/και την ηθική συμπαράστασή τους με στόχο την καλύτερη εφαρμογή του προγράμματος:

κ.κ. Αναστάσιο Λιάσκο (Βουλευτή Ν.Ευβοίας)

Δημήτρη Κατσούλη (Δήμαρχο Δ. Αυλώνας)

Γιάννη Παπουτσή (Αντινομάρχη Ν. Ευβοίας)

Γιώργο Πασχαλίδη (Δ/ντή Ανθρωπίνων Πόρων ΑΓΕΤ Μηλακίου)

Μιχάλη Ποντίκη (Ερευνητή – Εκδότη περιοδικού *Άστρος*)

Χρήστο Δήμου (Τεχνική υποστήριξη ήχου & εικόνας)

Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς

Lafarge – ΑΓΕΤ Ηρακλής

Ράδιο Αλιβέρι (κ. Βασίλη Γκότση)

Έντυπο & ηλεκτρονικό Ευβοϊκό Τύπο

Τους υπεύθυνους Περιβαλλοντικής Εκπ/σης Ν. Ευβοίας

Τους εκπαιδευτικούς του ΚΕΠ Υπάτης

Τους εκπαιδευτικούς του Εν. Λυκ. Αυλωναρίου

Τους γονείς των μαθητών που συμμετείχαν & την ευρύτερη τοπική κοινωνία

Η παιδαγωγική ομάδα

Κατερίνα Κοτρόζου (ΠΕ04)

Ρούλα Κεχρή (ΠΕ06)

Διευθύντρια Εν. Λυκ. Αυλωναρίου

Συντονίστρια προγράμματος